

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny

Mgr. Pavel Rybář

Nedávná historie české sportovní žurnalistiky
pohledem bývalých členů Klubu sportovních novinářů

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. et Mgr. Jaroslav Vaňous**

Praha 2017

Poděkování

Autor práce by rád poděkoval Mgr. et Mgr. Jaroslavu Vaňousovi za rady, připomínky a doporučení využité při zpracování tématu.

Zvláštní poděkování patří Miroslavu Augustinovi, Vladimíru Drbohlavovi, Petru Feldsteinovi, Stanislavu Hraběmu, Milanu Macho, Aleši Procházkovi, Pavlu Procházkovi a Karlu Tejkalovi za jejich ochotu, s jakou se během setkání s autorem této práce podělili o své vzpomínky.

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Nedávná historie české sportovní žurnalistiky pohledem bývalých členů Klubu sportovních novinářů* vypracoval samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Praze dne 4. 5. 2017

.....

Mgr. Pavel Rybář

Abstrakt a klíčová slova

Tato práce, jejíž jádro tvoří zpracování životopisných vyprávění bývalých i současných sportovních novinářů, se v politických a společenských souvislostech zabývá soudobou historií profese sportovního novináře. První část představuje teorie, které dekonstruuji mýtus o sportu jako apolitickém fenoménu, druhá část znovu rekonstruuje historii společenských projevů sportu poznáním postojů, hodnot a životních cílů vybraných jedinců. S využitím metody snowball sampling technique, tj. selekci dalších případů na základě doporučení již zkoumaných jedinců, autor zpracovává vzpomínky celkem osmi narátorů, jejichž výpovědi jsou kategorizovány do čtyř tematických okruhů. V nich jsou zahrnuty odpovědi na otázky, v jakých podmínkách se narátoři rozhodovali o volbě povolání, jakým sportům se profesně věnovali, jaké měla tato sportovní odvětví renomé, jakým omezením ve své práci čelili a jaké další nepředvídatelné role jsou v profesi sportovního novináře implicitně přítomné. Text jako celek charakterizuje práci sportovního novináře jako nutnou podmínku pro zahájení tendence, která se v průběhu padesátých let začala prosazovat v Československu: překročení rámce volnočasové aktivity a vzrůst popularity vrcholového sportu ve společnosti.

Klíčová slova: sportovní žurnalistika, vrcholový sport, sportovci, média, tisk, televize, rozhlas, dějiny profese, orální historie

Abstract and key words

The heart of this thesis consists of life stories narrated by former as well as current sports journalists and it focuses on sports journalism as a profession in political and social contexts. The first part gives an example of theories which deconstruct the myth of sport as an apolitical phenomenon. The second part reconstructs the history of public appearances of sport by examining attitudes, values and desires of interviewees. Using the *snowball sampling technique* -- recruitment of future subjects from among their acquaintances -- the researcher processes memories of eight interviewees whose information is classified into four main topics. Those include answers to under what conditions interviewees made a decision on their occupation, which sports they were concerned with, what reputation those sports had, what constraints they faced in their job, and what other unexpected roles their profession implies. As a whole, this text describe sports journalism as *sine qua non* for an outset of the tendency which began to grow during the 1950s in Czechoslovakia -- the attraction extending beyond the leisure activity and the top level sport gaining in popularity.

Key words: sports journalism, top level sport, sportsmen, media, press, radio, television, history of professions, oral history

Obsah

Úvod.....	8
1. Metodologická část.....	11
1.1. Výzkumný problém.....	11
1.2. Sběr dat.....	12
1.3. Analýza a interpretace dat.....	15
1.4. Předchozí bádání.....	16
1.5. Etické aspekty výzkumu.....	17
2. Úvod do problematiky.....	19
2.1. Dva přístupy v sociologii sportu.....	20
2.1.1. <i>Tradiční hry versus moderní sport</i>	21
2.1.2. Vlastnosti moderního sportu.....	22
2.1.3. Buržoazní a masový sport.....	23
2.2. Počátky a rozvoj československé tělovýchovy.....	25
2.2.1. Vznik a rozpad struktury prvorepublikového sportu.....	25
2.2.2. Proměna československého sportu v 50. letech.....	27
2.3. Sport, obecnstvo a média.....	29
2.3.1. Sport v československých a českých médiích.....	29
2.3.2. Klub sportovních novinářů: stručná historie.....	32
3. Empirická část.....	34
3.1. Představení narátorů.....	34
<i>Stanislav Hrabě</i>	35
<i>Milan Macho</i>	36
<i>Pavel Procházka</i>	37
<i>Vladimír Drbohlav</i>	39
<i>Petr Feldstein</i>	40
<i>Miroslav Augustin</i>	41
<i>Aleš Procházka</i>	43
<i>Karel Tejkal</i>	44
3.2. Inspirace a autority.....	45
3.3. „Malé“ a „velké“ sporty.....	54
3.4. Novinář a nesvoboda.....	58
3.5. Náhradní role.....	62
3.6. Konec fenoménu?.....	67

Závěr.....	71
Seznam literatury.....	74
Elektronické zdroje.....	76
Seznam použitých zkratek.....	77

Úvod

Téma sportu mě jakožto studenta humanitních věd poprvé zaujalo v lednu 2014. Aniž bych tehdy měl ucelenou představu o relevanci tématu pro studovaný obor, napsal jsem odborný text nazvaný *Sport jako nástroj vládnoucí ideologie: Ideologické dimenze sportu v dílech Marxe, Lenina a Gramsciho* v kurzu vedeném vedoucím této práce. Mým cílem bylo podrobit kritice laický názor, že využití sportu jako nástroje v rukou vládnoucí ideologie je nejčastěji projevem nedemokratických režimů, které se zhroutily na přelomu 80. a 90. let minulého století. Proti tomuto stanovisku jsem chtěl podpořit názor, že pojmy jako „společenská nadstavba“, „třídní panství“ nebo „hegemonie“ jsou základními opěrnými body sloužícími k pochopení hodnototvorné funkce sportu jak ve společnostech reálného socialismu, tak v dnešních liberálních demokraciích.

Přestože jsem nadále přesvědčen, že uvedené koncepty mají v sociálních vědách svoje využití a aplikovatelnost, domnívám se, že pro historika mají příliš obecné a v historickém psaní nepředvídatelné a nejisté významy. Navíc se obávám, že teorie pracující s těmito koncepty často podceňují vůli a schopnost jedince se od vládnoucí ideologie – ať už se její moc projevuje jakkoli – distancovat, a zjednodušují tak společnost na masu lidí jednajících pod vlivem určitého hodnotového konsensu. Nemyslím si, že takové pojetí společnosti odpovídá realitě. I v reálněsocialistickém Československu existovaly přeci různé masové sdělovací prostředky, různí novináři, různé mediální obsahy a samozřejmě i různá čtení na straně příjemců čili publika. Za každým mediálním sdělením stál vždy konkrétní jedinec, každý text se četl v určitém společenském kontextu.

Dalším zkreslením skutečnosti je dle mého názoru tendence rezignovat na jakoukoli periodizaci vývoje společnosti v období před rokem 1989, neboť je očividné, že z hlediska mocenského působení a manipulace prostřednictvím médií dochází ke střídání „měkčích“ a „tvrdších“ fází. Začneme-li tuto periodizaci například rokem 1968, pak monopol režimu na kontrolu hromadných sdělovacích prostředků je na chvíli sesazen, s konsolidací poměrů znovu zavládne, v období politických reforem oslabí, aby se v konečné fázi úplně rozložil. Zda tato periodizace odpovídá i subjektivním pocitům svobody či nesvobody jednotlivých novinářů aktivních během tohoto období, není v počáteční fázi výzkumu možné jednoznačně stanovit. Většina historiků by každopádně s velkou pravděpodobností intuitivně tíhla

k domněnky, že specifickým žánrem, jehož existenci provázelo zdánlivě nejméně rozporů, byla sportovní žurnalistika.

O sportovní žurnalistice zde uvažují jako o profesi, kterou vykonávají lidé píšící o sportu a sportovcích, zaměstnaní v redakcích deníků, časopisů, rozhlasu nebo televize a organizovaní v Klubu sportovních novinářů. Sportem je myšlen tzv. *moderní sport*, který má charakter společenského fenoménu a který se liší od tzv. *tradičních her*. Toto rozlišení je objasněno ve druhém oddílu tohoto textu. Pro začátek stačí uvést, že moderní sport získal svoji současnou podobu v průběhu 20. století a díky expanzi prostředků masové komunikace si dokázal zajistit širokou popularitu. V Československu usnadnily zrod sportu jako fenoménu slavná tradice rozhlasových sportovních reportáží, profesionalita televizních sportovních přenosů a prodej oblíbených sportovních periodik.

K testování této hypotézy budou využita svědectví bývalých i současných sportovních novinářů získaná metodou orální historie, která badatelům zpřístupňuje svět tzv. „malých dějin“ či „dějin zdola“. Tyto dějiny odvracejí pozornost od velkých nadosobních struktur a sestupují na úroveň lidské subjektivity. Aby naplnil svůj účel spočívající v „zaldnění“ nebo „polidštění“ dějin, usiluje výzkum prováděný metodou orální historie o co nejlepší poznání postojů, hodnot a životních cílů příslušníků vybrané skupiny. Zastánci tohoto přístupu považují historii za interpretativní vědu usilující o rekonstrukci významu společenských projevů: z metateoretického hlediska se jedná o disciplínu preferující „rozumění“ před „vysvětlením“.¹ Nelze ovšem psát „malé dějiny“ úzce vymezené skupiny sportovních novinářů, aniž by se zapomnělo i na „velké události“ v pojetí klasického dějepisce. Abychom vzali vážně interpretativní povahu historie a porozuměli sportovní žurnalistice v jejích společenských projevech, neměli bychom se snažit o absolutní oddělení její historie od politických dějin, ale spíše se zamyslet nad tím, v jakých momentech lze očekávat vzájemné prolnutí obou narativů.

---

¹ Volba mezi „vysvětlením“ a „rozuměním“ tvoří jedno ze základních filozofických dilemat, které v sobě integrují ontologické, epistemologické a metodologické otázky společenských věd. Zatímco „vysvětlení“ (*Erklären*) představuje takový přístup k sociální realitě, který pomocí generalizujících zákonů nadřazuje zákonitě, opakující se struktury, „rozumění“ (*Verstehen*) vylučuje jednoduchou kauzální analýzu a podle poučky, že „člověk je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo“, považuje za klíčové pochopení představ, jejichž prostřednictvím dává jedinec smysl světu kolem sebe. Viz IGGERS, Georg G.: *Dějepisectví ve 20. století: Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2002.

Strukturu této práce tvoří tři oddíly. První oddíl vyjmenovává a charakterizuje všechny fáze výzkumného procesu zahrnujícího výběr a stanovení velikosti vzorku, sběr kvalitativních dat, techniku jejich transkripce a metodu jejich vyhodnocování. Část tohoto oddílu se rovněž věnuje možnostem posouzení etiky výzkumu. Druhý oddíl rekapituluje již zavedené analytické kategorie, které jsou aplikovány s cílem představit sport jako globální fenomén. Historický exkurz do procesu vývoje sportu do začátku 20. století neobsahuje vyloženě komplexní vypracované teorie, spíše se jedná o jakousi počáteční exploraci fenoménu, který v sociálních vědách vždy zaujímal spíše okrajové postavení. Pokud jde o rozmach masového sportu ve 20. století a jeho výskyt v médiích, zaměřuje se tato část textu především na československou historii od vzniku první republiky v roce 1918 až po zánik monopolu KSČ na kontrolu prostředků masové komunikace roku 1989. Třetí oddíl vypráví mediální historii sportu očima pamětníků, bývalých nebo stále současných sportovních novinářů. Časový rámeček historie, jejímiž činiteli a současně vypravěči tito lidé jsou, sahá zhruba od padesátých let do současnosti.

1. Metodologická část

1.1. Výzkumný problém

Nejobecněji lze předmět tohoto výzkumu charakterizovat jako historii profese sportovního novináře se zaměřením na Československo a Českou republiku. Realizace výzkumu bude sestávat ze dvou částí. První část bude úvodem do problematiky: pokusí se v politických a společenských souvislostech charakterizovat středobod zkoumané profese, tedy sport. Nejprve představí historické podmínky, které umožnily, aby se sport prosadil jako společenský fenomén. V návaznosti na tento vývoj od tradičního k modernímu sportu a od principu hry k principu rituálu následuje část, která se zabývá vznikem a společenským významem masové tělovýchovy, která sehrála významnou roli například v ideologickém zdůvodnění založení a existence samostatného československého státu. Vstupem masových sdělovacích prostředků do procesu formování národní identity skrze novinářské zpracovávání vybraných sportovních událostí se sport ve veřejném vnímání zařadil po bok ostatních společenských fenoménů.

Řazení jednotlivých částí odpovídá vyjádřené hypotéze. Pokud vnímáme sport jako fenomén – a podle zájmu masových sdělovacích prostředků je patřičné jej tak vnímat – pak se fenoménem nemohl stát dříve, než velká část společnosti objevila jeho kouzlo a začala rozumět jeho jazyku. V tomto okamžiku již uvažujeme o sportu nikoli jen jako o volnočasové aktivitě, ale zejména jako o životním principu (jakési období náboženství), která se šíří k do domácností a motivuje lidi být očitými svědky závodů a soutěží. Sport tedy není fenoménem *an sich*, neboť se jím stal díky svému mediálnímu zpracování a díky porozumění jazyku, který média používají a který ve společnosti obíhá jako určitý typ diskursu. Pro zjednodušení můžeme tento diskurs definovat jako systém formálních i neformálních pravidel, podle kterých jsou selektovány, zpracovávány a publikovány informace. Hranice, za kterými žurnalisté odvádějí svoji práci, a jejich pohyblivost jsou jednou z proměnných, které umožňují s využitím individuálních příběhů a svědectví, jejichž zaznamenávání bude součástí druhé části výzkumu, rozumět úloze sportovního novináře ve společnosti.

Druhá část výzkumu bude realizována formou životopisných vyprávění. Základní metodologické přístupy v orální historii obecně rozlišují mezi *interview* a *životopisným vyprávěním*. Zatímco *interview* se zpravidla váže ke konkrétní

historické události a jeho cílem je získat maxima relevantních informací, *životopisné vyprávění* se snaží pojmout všechny etapy života dotazovaného jednotlivce. Výhoda životopisných vyprávění oproti interview spočívá v tom, že při nich vypravěč neboli *narátor* není konfrontován s předem připravenými otázkami, ale je především v první fázi rozhovoru veden a povzbuzován k volnému a spontánnímu vyprávění.²

Tazatel má možnost volit mezi dvěma schématy vedení rozhovoru. Připravené otázky nebo okruhy témat, jejichž zodpovězení se očekává, mohou být uspořádány dvěma způsoby: chronologicky nebo tematicky. Donald A. Ritchie poznamenává, že volba schématu dotazování závisí na cílech projektu: u některých projektů je nezbytná práce s úplnými životními vyprávěními, zatímco u jiných je důležité zaměřit se na konkrétní události a odhalit jejich význam v postojích, hodnotách a životních cílech dotazovaného jedince. Obecným pravidlem je, že životopisná vyprávění by měla respektovat určitou chronologii, zatímco v rozhovorech zaměřených na událost by měly být pokládány tematické otázky.³ Doplňujícím kritériem je i osobnost osloveného narátora: chronologické vyprávění vyhovuje většině narátorů, především těm starším nebo těm, kteří se v průběhu života nezabývali intelektuálně náročnější, specializovanou profesí a u nichž by tematické uspořádání bylo mentálně náročnější nebo cizí jejich pohledu na svět.⁴

1.2. Sběr dat

Zatímco v oddílu *Úvod do problematiky* vychází tento projekt z poznatků odborných studií a publikací, které přibližují historické souvislosti obou z dvojice zkoumaných okruhů, tj. sportu a médií, hlavní část výzkumu nevychází z žádné vypracované studie, ale opírá se o sběr kvalitativních dat. Fáze sběru dat opět zahrnuje několik dílčích kroků. Jejich stručný výčet sestává ze čtyř bodů: (1) výběr a kontaktování narátorů, (2) příprava na rozhovor, (3) setkání a natočení rozhovoru, (4) vypracování protokolu (záznamu o rozhovoru) a přepis rozhovoru.

---

² VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha, Fakulta humanitních studií UK v Praze – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011, s. 122.

³ RITCHIE, Donald A.: *Doing Oral History*. New York, Oxford University Press 2014, s. 80.

⁴ VANĚK, M. – MÜCKE, P.: *Třetí strana trojúhelníku*, s. 126 (viz pozn. 2).

(1) Ve fázi výběru narátorů vychází tento výzkum ze dvou zdrojů. Prvním zdrojem jsou webové stránky Klubu sportovních novinářů, které obsahují většinu aktuálních kontaktů na členy zapsané v tomto profesním sdružení. Druhým zdrojem jsou doporučení několika oslovených narátorů. S využitím metody *snowball sampling technique* (metoda „sněhové koule“), tedy selekci dalších případů na základě doporučení již zkoumaných jedinců⁵, se nakonec podařilo natočit rozhovory s celkem osmi narátory. První kritérium výběru vzorku zde představovala profese, a to především s respektem k rovnoměrnému zastoupení třech základních kategorií masových sdělovacích prostředků: tři zástupci tištěných médií, tři zástupci rozhlasu, dva zástupci televize. Ve výběru hrál roli také sklon k oslovování pokud možno co nejstarších pamětníků, kteří měli možnost vyprávět o své práci před i po listopadu 1989 a vyhovovat tak obratu „nedávná historie“ použitému v názvu projektu.

(2) Pečlivá rešeršní příprava je jedním ze základních předpokladů pro získání dobrého rozhovoru. Tazatel se proto obeznámil s nejdůležitějšími informacemi, které jsou k danému tématu dostupné, a s minulostí lidí, které uvažoval oslovit s žádostí o rozhovor, včetně jejich studií, zaměstnání a dalších rolí, které si v průběhu života oskoušeli. Pokud měl tazatel k dispozici pouze omezené množství informací o osobnosti a životě vybraného narátora, pokusil se tento hendikep vykompenzovat alespoň poslechem předchozích natočených rozhovorů a všimnout si přitom různých typů otázek, způsobu jejich pokládání a následných reakcí narátora.⁶

(3) V orálně-historickém rozhovoru jde o přímou interakci mezi tazatelem a narátorem a je možné jej vnímat jako příklad asymetrické komunikace, ve které se potkávají aktéři nejen s kvalitativně zcela odlišnými druhy vědění, ale také se zcela odlišnými motivacemi. Zatímco tazatel je motivován především touhou po poznání, narátor může rozhovor využít jako příležitost k vysvětlení nebo ospravedlnění svého v minulosti problematicky přijímaného jednání, a proto se také může obracet k abstraktnímu publiku, kterému se chce zodpovídat. Ronald J. Grele v tomto konverzačním narativu nachází tři typy vztahů: (a) vztahy, v jakých stojí slovo nebo znak vůči jinému slovu nebo znaku, (b) vztah, který je tvořen interakcí tazatele a

---

⁵ HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha, Portál 2005, s. 152.

⁶ RITCHIE, D. A.: *Doing Oral History*, s. 74 (viz pozn. 3).

narátora, (c) vztah narátora k abstraktnímu publiku a jeho minulosti.⁷ Protože v rozhovoru – na rozdíl od jiných metod sběru dat – není badatel schopen tyto proměnné zcela kontrolovat, musí se umět alespoň na několik věcí připravit. Tazatel musí:

- vědět, že práce na rozhovoru je často psychicky vyčerpávající;
- umět se vypořádat s poslechem krajně traumatických zážitků;
- umět zvážit pokládání velmi osobních a citlivých dotazů;
- umožnit narátorovi, aby svůj příběh vyprávěl ve formě, v jaké jej chce podat;
- aktivně poslouchat a občas dát narátorovi najevo, že jej poslouchá;
- vyvarovat se bagatelizace, diagnostikování, spontánní interpretace a moralizování narátora.⁸

(4) Protokol neboli záznam o rozhovoru obsahuje podrobnosti o setkání tazatele s narátorem a o průběhu realizovaného rozhovoru. Jeho sepsání se doporučuje pokud možno co nejdříve po ukončení nahrávání, což ovšem nesmí být na úkor rychlého rozloučení a ukončení setkání, které v narátorovi může vyvolat pocit, že byl pouze „exploatován“ a využit. Samotný přepis pak zachycuje přesný smysl a obsah rozhovoru včetně případných faktografických chyb. Při četbě přepisu by měla být postřehnutelná i stylistická a jazyková specifika narátora včetně hovorové či obecné češtiny. Některá frekventovaná zájmena a příslovce včetně tzv. výplňových slov (ten, jako, jakýsi, nějak apod.) jsou rovněž zapisována, pokud se však opakují vícekrát za sebou, znamená to, že narušují plynulý tok výpovědi, a v takovém případě jsou z přepisu vypuštěna. V hranatých závorkách jsou uvedeny výrazné mimoslovní zvukové projevy (smích, pláč...), které spoluurčují vyznění výpovědi, a také výrazná přerušení rozhovoru (příchod třetí osoby, vyřizování telefonátu...), přičemž znění těchto přerušení se do přepisu nezaznamenává.⁹ Přepis musí znázorňovat také nesrozumitelné či špatně slyšitelné pasáže. U neznámého cizího slova, vlastního názvu či jména se do hranatých závorek zapisuje jeho

---

⁷ GRELE, Ronald J.: Movement without aim: Methodological and theoretical problems in oral history. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.): *The Oral History Reader*. London, Routledge, 2002, s. 44.

⁸ VANĚK, M. – MÜCKE, P.: *Třetí strana trojúhelníku*, s. 136-139 (viz pozn. 2).

⁹ *Tamtéž*, s. 157.

předpokládané znění. Jinak se vlastní jména a místní názvy zapisují dle pravidel českého pravopisu.

1.3. Analýza a interpretace dat

Vedle sběru informací metodou natáčení rozhovorů s pamětníky je nedílnou součástí práce orálního historika analýza shromážděného materiálu a jeho následná interpretace. Základní operací v analýze kvalitativních dat je ve většině případů uspořádání věcí, osob, událostí a vlastností do kategorií, které umožňují hledat mezi nimi spojení a vytvářet organizační schémata. Při snaze o analýzu životního příběhu narátora se tak badatel může pokusit rozlišit a stanovit role, jaké jedinec ve svém životě hrál; může se pokusit rozfázovat minulost jedince podle jeho životních etap a životních zkušeností; může se soustředit na jeho vnitřní život a rekonstruovat jeho pojetí vlastní osobnosti (*self-concept*); může rovněž zhustit získaná sdělení do prvků sdílené zkušenosti připadající např. jazykovým nebo etnickým skupinám.¹⁰ Analýzu je množné vnímat jako postup zpracování rozhovoru, který jej jako celek rozebírá na určité složky obsažené v rozhovoru samotném. Tímto postupem badatel k rozhovoru sám nic nepřidává, nic do něj nevčleňuje, ani v něm nic nemodifikuje.¹¹

Interpretace naopak vnáší do orálně-historického výzkumu otázku významu. Skládá se jak z postřehů badatele, tak z plných či částečných citací, výňatků z protokolů o rozhovorech, případně z dalších faktů získaných z vedlejších (písemných) pramenů. Zatímco při analýze se prvky z rozhovoru vyčleňují, interpretace znovu skládá tyto prvky do určitého významotvorného celku. Interpretující musí nutně využít určitou porci historické imaginace, přestože ta je vždy krocena, a to na dvou úrovních zároveň: interpretující jednak promítá do svého textu vlastní zkušenost, jednak cítí odpovědnost vůči publiku, které bude mít možnost výsledky jeho práce zhodnotit. Interpretační kontexty se mění tehdy, když se objeví nové publikum, a tím se zároveň mění i samotné vyprávění.¹² Badatel by

---

¹⁰ Srv. YOW, Valerie R.: *Recording Oral History: A Guide for the Humanities and Social Sciences*. Walnut Creek, Altamira Press 2005, s. 282-286.

¹¹ VANĚK, M. – MÜCKE, P.: *Třetí strana trojúhelníku*, s. 171 (viz pozn. 2).

¹² BORLAND Katherine: 'That's Not What I Said': Interpretative Conflict in Oral Narrative Research. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.): *The Oral History Reader*. New York, Routledge, 2006, s. 310-311.

měl v každém případě být schopen připustit, že status „pravdivého“ výkladu je v případě interpretace orálně-historických pramenů historiografickou fikcí a pokusit se v publikaci svého bádání popsat, jakými faktory mohl být jeho výzkum včetně interpretace rozhovorů ovlivněn. Právě pochopení subjektivních aspektů výzkumu a interpretace je nezbytné, abychom neodmyslitelný fakt subjektivity obrátili ve svůj prospěch.¹³

1.4. Předchozí bádání

Metodou orální historii dosud nebyl vypracován ucelený projekt, který by shromáždil poznatky o dějinách sportovní žurnalistiky v Československu. Rámec, do kterého je tento výzkum zasazen, nicméně tvoří dva okruhy témat, která částečně zpracována jsou: (1) sociologická dimenze sportu, (2) historie sportovní žurnalistiky. Průvodci v prvním z těchto okruhů jsou sociologové Norbert Elias a Eric Dunning, podle nichž jde proměna charakteru sportu ruku v ruce s procesem vývoje civilizace. Jako alternativa k civilizační analýze existuje historický výklad, který v hodnocení role sportu v moderních společnostech vyzdvihuje význam „těla“. Tyto dvě alternativy studia společenské funkce sportu jsou blíže popsány v úvodu následujícího oddílu. Nicméně druhý z obou přístupů je výchozím bodem studie Petra Roubala *Československé spartakiády*, jejíž badatelské výsledky tato práce využívá pro zhodnocení významu a úlohy sportu v procesu budování kolektivního vědomí československého „národa“.

Pokud jde o druhý okruh, zde se práce zabývá sportem v jeho současné podobě a sleduje jeho částečnou redukci na objekt mediální spotřeby, přičemž se čerpá poznatky zejména ze sborníku *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Je vhodné doplnit, že obraty jako „sportovní nacionalismus“ nebo „mediální spotřeba“ jsou použité pouze pro dokreslení výše představené hypotézy a rozhodně není jejich smyslem podrobovat profesi sportovní žurnalistiky kritickým výtkám nebo ukazovat toto řemeslo v negativním světle. Takový přístup by byl hrubým zneuznáním hodnoty sdělení, kterými narátoři v natočených rozhovorech přispěli ke studiu téměř neprobádaného tématu. Především proměna mediální kultury

---

¹³ Srv. CUTLER III, William: Accuracy in Oral History Interviewing. In: *Historical Methods Newsletter*, roč. 3, č. 3 (1970), s. 1-7.

po listopadu 1989 tvoří oblast, která přesahuje okruh sportovní žurnalistiky a které se v současnosti nevěnuje zdaleka taková pozornost, jakou by si zasloužila. I proto postřehy narátorů v této studii suplují chybějící poznatky týkající se vývoje, který v posledních letech nabírá stále dramatičtější tempo.

Nedocenitelným zdrojem jsou také texty publikované samotnými narátory, ať už jde o vyprávění o sportovních či novinářských legendách, nebo o autobiografické ohlédnutí za vlastní kariérou. I tyto texty tvoří jeden z vedlejších pramenů, z nichž tato práce čerpá ve své empirické části.

1.5. Etické aspekty výzkumu

Metoda orální historie je relativně málo standardizovaná a orální historikové proto musejí trávit zvažováním etických dilemat více času než badatelé v jiných oborech. Podle zakládající listiny Mezinárodní asociace orální historie je orální historie metodou používanou k dokumentování lidské zkušenosti prostřednictvím nahrávaných rozhovorů a toto dokumentování vyžaduje dodržování jistých etických zásad.¹⁴ S ohledem na orálně-historický výzkum realizovaný v České republice je směrodatnou listinou Etický kodex České asociace orální historie, který pro badatele stanovuje pravidla a povinnosti jak vůči narátorům, tak vůči veřejnosti a oboru. Vedle samozřejmých etických standardů společných všem disciplínám humanitních věd (*dobrovolnost výzkumu, ochrana soukromí respondentů, citlivost při nakládání s osobními daty*)¹⁵ lze stanovit specifické etické zásady vedení orálně-historického výzkumu. Jednou z nejdůležitějších je respekt k narátorovi jako dárci životního příběhu. I když tazatel přistupuje k rozhovoru s určitým předporozuměním (a zejména při pokládání otázek souvisejících s obdobím před rokem 1989 je pro řadu českých historiků velmi snadné mu podlehnout), měl by se během rozhovoru snažit řeč svého hodnotového přesvědčení co nejvíce eliminovat.

V případě této studie se badatel dopředu připravoval na některá úskalí, která se přímo týkají jak předmětu výzkumu, tak vymezené skupiny narátorů. Jelikož všichni narátoři se velkou část života pohybovali v prostředí médií, při jejich

---

¹⁴ VANĚK, M. – MÜCKE, P.: *Třetí strana trojúhelníku*, s. 210 (viz pozn. 2).

¹⁵ Srv. *The RESPECT Code of Practice for Socio-Economic Research* [on-line]. Dostupné z http://www.respectproject.org/code/respect_code.pdf, [cit. 2017-05-01].

informování o účelech, smyslu a metodách výzkumu se badatel ocitá v pozici, kdy se musí pokusit vysvětlit, že jím používaná metoda se od práce žurnalistů v řadě ohledů liší. Tazatel by měl dokázat zabránit odbočení k žurnalistickému rozhovoru, a to i přesto, že někteří narátoři mohou mít pocit, že své odpovědi musí formulovat tak, aby co nejlépe vynikaly na stránkách novin nebo v rozhlasovém pořadu. Tomuto problému může tazatel předejít tím, že narátora ujistí o tom, že rozhovor nevzniká proto, aby z něho byla vyrobena novinářská senzace, nýbrž proto, že dotyčný člověk je pro realizovaný výzkum důležitý jakožto vykonavatel zkoumané profese. Tazatel by měl při vysvětlování své motivace pamatovat i na to, že účelem pracoviště, které zastupuje, není potvrzovat nebo vyvracet domněnky zakořeněné ve veřejném diskursu. Naopak jasné uvedení motivace je pro natočení dobrého rozhovoru nejlepším předpokladem: výzkum je historický, téma dosud nikdo nezpracoval a narátor se nemusí snažit svoje vyprávění konformně uzpůsobovat žádnému kolektivnímu příběhu.

Všichni narátoři, s nimiž byl natočen rozhovor, podepsali Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů. Pasáže rozhovorů, v nichž narátoři hovoří o událostech či tématech, které současně označují jako citlivé, choulostivé, nebo vhodné k vystříhnutí, jsou v prepisech zaznamenány, ale v empirické části této práci nejsou použity ani na ně není odkazováno. Účelem tohoto rozhodnutí je eliminovat v práci s orálními prameny všechny výroky, u kterých narátoři projevili nejistotu, zda je jejich zaznamenání v nahrávacím zařízení vhodné. Je úkolem samotného řešitele, aby se pokusil najít význam sdělení v jiných pasážích, které se vztahují k výzkumnému záměru.

2. Úvod do problematiky

Tato studie pracuje s hypotézou, že na tom, že se sport posunul z oblasti volného času do centra zájmu milionů lidí, má velkou zásluhu sportovní žurnalistika. To ji činí zajímavou pro historiky hledající odpověď například na to, jakých nástrojů sport využívá, aby dosáhl zamýšleného masového účinku. Funkcí masových sdělovacích prostředků je kupříkladu zajišťování určité sociální soudržnosti, díky níž si velká spousta lidí, kteří se navzájem neznají, může sama sebe představovat jako jeden kolektiv.¹⁶ Britský historik Eric Hobsbawm výstižně definuje sportovní nacionalismus, když konstatuje, že „*smyšlené společenství milionů se zdá skutečnější, má-li podobu týmu jedenácti lidí s konkrétními jmény*“.¹⁷ Zásadou různých žurnalistických obsahů – rozhovory se sportovci neopomíjejícími zmínit hrdost na to, že mohou reprezentovat svůj národ; vášnivá zvolání namísto informativního titulku otištěná ve sportovních rubrikách celostátních deníků; figura kolektivního „my“ používaná komentátory a reportéry během mezistátních sportovních utkání – se představa národa stává možnou. S důležitou pomocí masových médií sportovci reprezentující daný stát figurují jako symboly jeho vykonstruované jednoty jakožto *národa*. V logice Hobsbawmova postřehu lze konstatovat, že sport zvláště v době velkých mezinárodních soutěží společnost nerozděloval ani nepodněcoval lidové nepokoje, nýbrž podporoval a spoluutvářel národní imaginaci. To neznamena, že sport představuje jednoznačně apolitický fenomén, neboť například animozity, které existují mezi některými státy, se nezřídka promítají i do sportovní rivality.

---

¹⁶ Autorem konceptu „představy společenství“ je americký politolog a historik Benedict Anderson. Všechna společenství, která jsou větší než prapůvodní vesnice, podle Andersona vznikají v představách. Také národ je pouhou představou, neboť na rozdíl od členů jedné rodiny, kmene či vesnice se příslušníci národa navzájem neznají, a přesto si sami sebe „představují“ jako společenství. Anderson klade vznik moderního národa do souvislosti se zhroucením „vyšších bodů“ předmoderních, hierarchicky uspořádaných společností. Jinak řečeno, objevuje se potřeba nového rámce totožnosti a smyslu a odpovědí na tuto potřebu je národ. Viz ANDERSON, Benedict: *Představy společenství: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha, Karolinum 2008.

¹⁷ Své postřehy k problému „sportovního nacionalismu“ shrnuje Hobsbawm ve své práci o historických proměnách nacionalismu. Srv. HOBSBAWM, Eric J.: *Národy a nacionalismus od roku 1780: Program, mýtus, realita*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2000, s. 138-139. Dále viz TÝŽ: *Mass-Producing Traditions: Europe, 1870–1914*. In: HOBSBAWM E. J. – RANGER, Terence (eds.): *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press 1999, s. 263-307.

2.1. Dva přístupy v sociologii sportu

Z hlediska sociálních věd se sportu dostává pravděpodobně méně pozornosti, než by si jako společenský fenomén zasloužil. V nejobecnější rovině však připadá v úvahu interpretovat tento fenomén ze dvou teoretických východisek. Prvním a v sociologii sportu pravděpodobně převládajícím je durkheimovský přístup, který je sociology obvykle používán k vysvětlení toho, jak normy a pravidla ovlivňují kohezi, vzájemnou závislost a interakci lidských bytostí a skupin.¹⁸ Limity kladené účastníkům moderního sportu jsou pouze jedním druhem omezení, která disciplinují život moderního člověka. Moderní sport se odcizuje principu *hry*, neboť se stává aktivitou podléhající sjednoceným, formalizovaným a racionálním předpisům. Postupující reglementace sportu se projevuje stále větším rozevíráním nůžek mezi amatérským a vrcholovým sportem a nakonec kulminuje v úplném osamostatnění vrcholového sportu. Vůle a odhodlání profesionálních sportovců jsou oceňovány a vyzdvihovány a stávají se vzorem pro společnost. Sport má tudíž hodnototvornou úlohu a je jedním ze stavebních kamenů civilizací.

Slabé místo tohoto přístupu spočívá v tom, že zanedbává podstatnou stránku moderního sportu jako podívané a nevysvětluje důvody masové obliby sportu. Vnímá sice jeho důležitost v procesu vzniku moderních národů, ale přehlíží motivace diváků vábených ke sledování sportujících jednotlivců, družstev a oddílů. Alternativní výklad historie sportu v moderních společnostech se proto opírá o význam *těla* v mocenské ekonomii států. Od konce sedmnáctého a v průběhu osmnáctého století se začíná uplatňovat nová technika moci, která se obrací k tělu. Politická anatomie lidského těla promýšlí způsoby, jak ovládnout lidské tělo, jak zvýšit jeho užitečnost, kontrolovat jeho pohyb a uchránit jej před škodlivými vlivy. Industrializace společností nutí vynalézat efektivnější způsoby podmanění, kontroly a využití tělesné energie v procesu ekonomického růstu. Tělo, které je ukázněné a jeho chování normalizované, slouží ve sportu jako ideál jak pro sportovce, tak pro diváky. Sportovní zážitek se opírá o slast z pozorování výkonů, v nichž se realizuje možnost kontroly těla a jeho pohybu. Organizace sokolských sletů dává publiku poznat kázeňské mechanismy kontroly těl: seskupování jednotlivců do čtverců,

---

¹⁸ ELIAS, Norbert – DUNNING, Eric: *Sport et civilisation: La violence maîtrisée*. Paris, Fayard 1994, s. 210.

synchronizace pohybu – to vše pod dohledem obecnstva, které zakouší ve sledování hromadných vystoupení pocit štěstí.

2.1.1. *Tradiční hry versus moderní sport*

Fenomén moderního sportu se objevil jako předmět sociologického bádání zkráje 70. let. Sociologové Norbert Elias a Eric Dunning zvolili přístup, jenž sportu připisuje význam jako součást procesu formování civilizace. Optikou teorie o procesu civilizace lze rozlišit dvě podoby sportu: (1) *tradiční hry* a (2) *moderní sport*. Soutěže, které byly typické pro antické období a jsou často chápány jako klasické paradigma sportu, se v mnoha klíčových rysech liší od sportovních soutěží, jejichž rozvoj probíhal v novověku. Motivace účastníků, soutěžní pravidla, etika i samotné výkony tvoří v případě tradičních her zcela odlišný rámec oproti prvkům, které nacházíme v odvětvích moderního sportu. Většina novějších textů se snaží o minimalizování rozdílů a naopak zdůrazňuje kontinuitu napříč historickými obdobími, čímž zkreslují pochopení jak naší společnosti, tak společností antických. Protože mají autoři těchto textů sklon vidět v soutěžích z období starověkého Řecka vtělení ideálu dnešního moderního sportu a protože očekávají, že najdou potvrzení této hypotézy při studiu antických textů, opomíjí tím protichůdné ukazatele nebo s nimi zacházejí tak, jakoby šlo o výjimky z pravidla.¹⁹

Stačí upozornit na jeden moment, který dobře ilustruje strukturální rozdíly mezi *tradičními hrami* v klasické antice a *moderním sportem* jako fenoménem charakteristickým pro 19. a 20. století. V antice bylo zvykem, že pravidla soubojů atletických dovedností (box, zápas) tolerovala mnohem vyšší míru fyzického násilí, než jakou připouštějí dnešní, velmi detailní a diferencovaná sportovní pravidla, která nejsou pouhými obyčejí, ale jsou zaznamenána v písemné podobě, mohou být podrobena racionální kritice a příležitostně upravena. Fyzické násilí *tradičních her* je odrazem specifické formy uspořádání antické společnosti, resp. primordiálního stádia politického vývoje, v novověku završeného vznikem *státního zřízení*, tj. monopolizací legitimního užití fyzického násilí.²⁰ Relativně silná, stabilní a neosobní monopolizace a kontrola násilí jsou hlavním strukturálním znakem dnešních

---

¹⁹ *Tamtéž*, s. 179-180.

²⁰ Srv. WEBER, Max: *Metodologie, sociologie a politika*. Praha, Oikoyomenh 2009, s. 244.

moderních států, zatímco institucionální kontrola fyzického násilí v řeckých polis existovala pouze v rudimentální, nerozvinuté podobě.²¹

2.1.2. Vlastnosti moderního sportu

Elias a Dunning charakterizují předěl mezi kategoriemi *tradičních her* a *moderního sportu* s pomocí konceptu „kontrolovaného uvolnění emocí“ (*controlled decontrolling of emotions*). Jednou z vlastností sportu je schopnost akcelarovat emoční stránku člověka a současně jí klást limity. Úplnému uvolnění emocí moderní sport předchází tím, že jednak redukuje množství násilí na míru pro soutěž únosnou, jednak přispívá k pěstování ducha *fair play*, čímž uvádí v soulad dva protikladné principy: touhu po vítězství a respekt k pravidlům.²² Každou sportovní disciplínu lze definovat jako aktivitu organizované skupiny, která spočívá v soutěži mezi minimálně dvěma účastníky. Vyžaduje fyzické úsilí a soupeření regulované stanovenými pravidly, která povolují použití fyzické síly a zároveň omezují násilí. Pravidla stanoví výchozí konfiguraci hráčů, jakož i schéma, které se v průběhu soutěžení mění. Všechna sportovní odvětví mají specifickou užitnou hodnotu pro účastníky, pro diváky a pro národy, a pokud stanovená podoba dané sportovní disciplíny přestane naplňovat tuto užitnou hodnotu v uspokojivé míře, jsou pravidla upravena.²³

Dynamiku moderního sportu charakterizují tři prvky, které dokládají jeho proměnlivý charakter a účel. Dnešní účel moderního sportu je tak pouhopouhou epizodou celé série účelů, které lze při studiu funkce sportu v procesu formování civilizace analyzovat a popsat. Zaprvé, sport se dnes nachází ve sféře, která je mnohem „váženější“ či „serioznější“, než tomu bylo v dobách *tradičních her*. Sport se vzdaluje výlučné sféře hry a stává se fenoménem *sui genesis*. Holandský kulturní historik Johan Huizinga poznamenává, že funkce sportu v moderní společnosti je v

---

²¹ ELIAS, N. – DUNNING, E.: *Sport et civilisation*, s. 179-180 (viz. pozn. 18).

²² Sr. CHARTIER, Roger: *On the Edge of the Cliff: History, Language, Practices*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 1997, s. 132-144.

²³ ELIAS, N. – DUNNING, E.: *Sport et civilisation*, s. 212 (viz. pozn. 18).

jistém smyslu neobyčejně sterilní. Tato sterilita a sjednocování amatérismu a profesionality se vyznačuje druhem napětí, které princip hry samozřejmě destruuje.²⁴

Zadruhé, ve sportu se setkávají protikladné principy na jedné straně „hry“ (*play*) sloužící uspokojení hráčů a na druhé straně „podívané“ (*display*) poskytující uspokojení divákům. Sport je nevyhnutelně strháván k tomu, aby působil satisfakci buď hráčům, nebo divákům. Podívaná pro diváky je jakousi „antihrou“, která opět popírá smysl sportu jako *hry*. Sport tím přichází o svoji spontaneitu, nevypočítavost a hravost a místo toho se stává druhem rituálu.²⁵

Zatřetí, moderní sport je invencí buržoazie a v moderní společnosti se oslabuje jeho funkce emocionální kompenzace odcizené práce. Místo toho se stává „ideologickou maskou“, která před účastníky ukrývá svůj skutečný účel (posilování etiky práce, výkonu a týmové loajality) jako nutnou podmínku pro řádný chod rozvinuté průmyslové společnosti. Tímto ideologickým působením sport pomáhá udržovat *status quo* a upevňuje dominanci vládnoucí třídy.²⁶

2.1.3. Buržoazní a masový sport

Reprodukce hodnot a sociálních vztahů je funkcí, jejímž plněním sport *de facto* slouží dominantní ideologii, odrážející a ospravedlňující daný sociální řád. Sociologové se shodují nejen na tom, že sport je výtvozem buržoazie, ale rovněž na tom, že hodnoty, jejichž osvojení sport předpokládá, se kryjí s hodnotami propagovanými kapitalistickou společností. Tyto závěry potvrzují i úvahy Erica Hobsbawma, který rozvádí rozlišení mezi buržoazním a masovým sportem. Buržoazní sport měl být projevem exkluzivity určitých sociálních skupin. V Británii se tato exkluzivita pojila s projektem, který měl konkurovat starému kontinentálnímu aristokraticko-vojenskému modelu a strhnout dominanci na stranu příslušníku střední a vyšší střední třídy. Tenis nebo golf nevznikly jako sporty založené na týmovém úsilí, ale byly nástrojem (zejména pro ženy) osamostatnění a emancipace. Kluby fungovaly jako sociální centra, která pro střední třídu představovala další možnost trávení volného času. Z tohoto hlediska tedy buržoazní sport přispěl k vytvoření

---

²⁴ *Tamtéž*, s. 288-289.

²⁵ *Tamtéž*, s. 289.

²⁶ *Tamtéž*, s. 290.

nových vzorců skupinové identifikace, čímž se hranice mezi třídami stávají jasně rozpoznatelné už na první pohled. Tam, kde buržoazie vytrvale lpěla na amatérském charakteru sportu, tj. zejména u tenisu a rugby, byla tato strategie úspěšná zejména. Sport se ve svém praktikování buržoazií etabluje jako nový model trávení volného času, způsob života a flexibilní kritérium rozhodující o třídní příslušnosti.²⁷

Buržoazie se vyznačovala patriotismem, zdaleka ovšem postrádala podobný pocit sounáležitosti a společný osud jako dělnická třída.²⁸ Z tohoto deficitu vzniká tradice masových tělesných cvičení, kdy se v liberálně nacionalistických hnutí typu německého *Turnvereine* nebo českého *Sokola* spojuje pozitivní i negativní vymezení národa. Tato vystoupení poskytla buržoazii nutný vektor pro skupinovou identifikaci a pocit sounáležitosti ve fiktivním společenství. Rozvoj amatérského i profesionálního sportu poskytoval nacionalismu nové způsoby vyjádření: jedním z příkladů je fenomén národního sportu jako definiční znak určitého národa.²⁹

Sport má význam jako pojítka, které spojuje všechny obyvatele národního státu nezávisle na místních a regionálních rozdílech. To je případ fotbalové kultury rozvinuté v Británii, kde fotbal jako konverzační téma běžně sblížoval dělníky z různých částí ostrovů. Přestože vznikl jako amatérský sport v prostředí veřejných středostavovských škol, rychle se proletarizoval. Městské a industriální kořeny fotbalové kultury následně determinovaly celou strukturu britského profesionálního fotbalu. Jediným kontinentálním masovým sportem byla pravděpodobně cyklistika, jejímiž špičkovými závodníky byli většinou dělníci.³⁰ Například sportovní události jako *Tour de France* nebo *Giro italien* si získaly nesmírnou popularitu mezi širokými vrstvami. Mezinárodní setkání sportovců nebo sportovních oddílů, poprvé realizovaná v obnově olympijských her v roce 1896, měla původně sloužit k propagaci ideje jednoty národů nebo impérií. Mezinárodní utkání sehrávaná na britských ostrovech byla nositeli této ideje pokaždé, když se mezi sebou utkávaly jednotlivé národy Británie nebo různé části britského impéria. Mezinárodní sport (zejména fotbal, který se počátkem 20. století rozšířil za hranice britských ostrovů)

---

²⁷ HOBBSAWM, E. J.: *Mass-Producing Traditions*, s. 299-300 (viz pozn. 17).

²⁸ Tamtéž, s. 302

²⁹ Tamtéž, s. 300.

³⁰ Tamtéž, s. 288-290.

ovšem zůstal až na několik výjimek doménou amatérských sportovců, tj. vyjadřoval buržoazní přístup ke sportu.³¹

Konstruování národní identity skrze sport se od počátku projevuje jako buržoazní fenomén. Němečtí gymnasté, příslušníci liberálně nacionalistického proudu, v roce 1898 kolektivně odmítli původní státní barvy ve prospěch nové černo-bílo-červené trikolóry. Nacionalismus jakožto faktor sociální koheze nahradil národní církev, královskou rodinu a další tradiční jednotky, a stal se tak novým „sekulárním“ náboženstvím. Tato forma kolektivního sebeuvědomění, kterou kvůli své velikosti a nejednotnosti dosud postrádala, byla pro rozrůstající se buržoazii samozřejmě nezbytná. Vytváření politických tradic (vědomí národa) splývá se s vytvářením tradic sociálních (vědomí třídní příslušnosti).³²

2.2. Počátky a rozvoj československé tělovýchovy

2.2.1. Vznik a rozpad struktury prvorepublikového sportu

Za dob první republiky byl rozvoj amatérského i profesionálního sportu spjatý s činností sportovních oddílů typu Sokola, který představoval výraznou součást pozdně obrozeneckého hnutí. Řečeno s Hobsbawmem, identitu národní pospolitosti formuloval Sokol pozitivně i negativně. Jeho pozitivní stránku vyjadřovalo vlastenecké heslo „Co Čech, to sokol!“, čímž pro pospolitost odmítá třídní optiku a definuje ji výlučně česky. Negativním aspektem vytváření národní identity v sokolském hnutí bylo jeho protiněmecké a později antiklerikální zaujetí. Sokol přispěl k posílení národního sebevědomí, protože se po svém vzniku v roce 1862 prezentoval jako vlastenecká a současně apolitická organizace. Idealistické nadšení sokolského hnutí plně sdílel i Masaryk, přestože poukázal na to, že Sokol v mnoha aspektech čerpá z obdobného německého hnutí Turnvereine.³³

Jestliže o národech hovoříme jako o *imagined communities*, je stejně tak možné mluvit o státech jako o *imagined institutions*, jež nemohou fungovat, aniž vytvoří v hlavách svých občanů obraz sebe sama. Elity nově vzniklých malých

---

³¹ Tamtéž, s. 301.

³² Tamtéž, s. 302-303.

³³ KOHÁK, Erazim: *Domov a dálava: Kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. Praha, Filosofía 2009, s. 152.

sekulárních středoevropských států se usilovně snažily kultivovat imaginaci svých občanů a vytvářet „mýtus státu“ prostřednictvím „vynalézání tradic“ – stavby památníků či zakládání nových rituálů. Aspirací státu bylo prezentovat sebe sama jako cosi víc než jen stát, tj. jako spirituální a estetickou kategorii a nikoli pouhou mechanickou byrokratickou instituci. Sokol měl možnost československému státu ve svých sletech nabídnout obraz sebe sama jako instituce trvalé, dynamické, duchovní a krásné.³⁴ Dokonalá organizace mas sokolských cvičenců se stala metaforou vyspělosti československého státního zřízení.³⁵ V nově vzniklém státu se Sokol těšil mimořádné společenské prestiži a v prvních bouřlivých měsících sehrál podstatnou konsolidační roli, která nicméně jeho dřívější apolitičnost relativizuje. Na rozdíl od organizací, jako byl katolický *Orel*, který měl velmi blízko k Československé straně lidové, nebo *Dělnická tělocvičná jednota* (DTJ), která měla blízko k sociální demokracii, se Sokol hlásil k tradici nadstranickosti. Přestože z programového hlediska je možné jeho činnost pokládat za apolitickou, sokolové velmi aktivně vystupovali za zachování demokratického a buržoazního charakteru státu. Pozdější komunistická historiografie například sokolům vyčítala jejich zapojení v letech 1919 a 1920, kdy aktivně působili při potlačování stávek a při udržování pořádku ve státě de facto působili jako jedna z jeho represivních složek.³⁶

V dobách Protektorátu se okupační režim rozhodl kromě Sokola, který měl reputaci jako vlastenecká a protiněmecká organizace, zlikvidovat i celou řadu dalších sportovních svazů. Nacistická perzekuce dopadla například i na tehdejší Národní olympijský výbor Čech a Moravy, jehož funkcionáři nakonec v roce 1943 sami rozhodli o jeho „dobrovolném“ rozpuštění. V poválečném Československu sice v řadě případů došlo k obnově zrušených organizací, nicméně do základů společnosti se neúprosně vepisuje razantní odmítnutí tradic předmnichovského režimu. Význam Sokola jako vlastenecké organizace začíná upadat. V květnu 1945 byl založen Československý národní výbor tělovýchovný, který měl připravit přestavbu celé struktury československé tělovýchovy a řídit všechny ostatní tělovýchovné organizace. Zásadním momentem vedoucím k rozbití dosavadní struktury

---

³⁴ ROUBAL, Petr: *Československé spartakiády*. Praha, Academia 2016, s. 71.

³⁵ *Tamtéž*, s. 73.

³⁶ Srv. KOLÁŘ, František – ROUBAL, Petr – WAIC, Marek: Vlasti služ, tělo tuž. In: *Historie.cs – Česká televize* [on-line]. 23. 10. 2010. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1308683-vlasti-sluz-telo-tuz>, [cit. 2017-05-01].

sportovních oddílů, jež se vytvářela v předchozích desetiletích, byl vznik armádních klubů. V roce 1948 byl v Praze založen Armádní tělovýchovný klub (ATK), který zprvu soustředil především cvičence na základní vojenské službě. ATK brzy začal stahovat nejlepší sportovce z jiných oddílů a postupně se stal souborem složeným z nejlepších atletů celého státu. Po převratu v únoru 1948 vznikají v tělovýchovných oddílech, stejně jako ve všech společenských organizacích, podnicích, státních úřadech apod., akční výbory Národní fronty, které mají za úkol skoncovat s „nadvládou reakce“. Vedle změn původních klubových názvů zasáhla nepřízeň nové moci nejsilněji pražskou Slavii, která se stala obětí snahy zdecimovat klub buržoazní inteligence, historicky navíc spjatý s Československou stranou národně socialistickou. Stejný osud potkal v roce 1950 také „buržoazní klub“ LTC Praha, který od roku 1937 získal jedenáct mistrovských titulů.³⁷

2.2.2. Proměna československého sportu v 50. letech

V lidově demokratickém Československu sport postupně přichází o svoji exkluzivitu, která v předmnichovském režimu náležela organizovaným spolkům. S postupující militarizací společnosti a přípravou na ozbrojený konflikt se Západem spočíval úkol tělovýchovného hnutí především v zajištění tělesné zdatnosti co největší části populace. Československá tělovýchova začala opouštět sokolské tradice a inspiraci hledala v modelu sovětské fyskultury. Byly vytyčeny úkoly tělovýchovného hnutí: vyrazit proti uzavřenosti a izolovanosti tělovýchovné organizace a propagovat široké masové pojetí tělesné výchovy, uskutečnit přechod tělovýchovy na pracoviště a bojovat proti všem kapitalistickým přežitkům ve sportu.³⁸

První roky komunistického režimu znamenaly pro československý sport, zejména pro jeho nejsledovanější odvětví, mezinárodní izolaci. Hokejová reprezentace se nesměla v roce 1951 účastnit světového šampionátu konaného v Paříži a českoslovenští fotbalisté se celé tři roky (1950–1952) utkávali výhradně s reprezentacemi lidově demokratických států. Přátelská utkání se Západem či s jihoamerickými týmy se stala obvyklými až od druhé poloviny 50. let.

---

³⁷ SMETANA, Vít: Tvrdě proti primadonám: Proměna československého sportu v 50. letech. In: *Dějiny a současnost: Kulturně historická revue*, roč. 28, č. 6 (2006), s. 36-37.

³⁸ Tamtéž, s. 38.

Chruščovovské heslo „dohnat a předejnat“ totiž bylo na sportovním poli sotva realizovatelné v mezinárodní izolaci. Od roku 1956 se československá metropole stávala častým pořadatelem významných sportovních soutěží. Přestože byla úroveň a výkonnost československých sportovců z důvodu izolace, emigrace a perzekuce řady osobností přinejlepším kolísavá, je z dobových zápisů a fotografií patrný značný zájem o sportovní dění. V ponuré realitě 50. let nabízel sport možnost určitého odreagování a sehrával tak obdobnou úlohu jako v době protektorátní.

Finální organizační strukturu, jež v zásadě platila po následující tři desetiletí, získal československý sport v roce 1957. Zákonem č. 60/1956 Sb. o organizaci sportu a tělovýchovy vznikl Československý svaz tělesné výchovy (ČSTV). Spolu s ČSTV měly nadále sdružovat sportovce také Svazarm a Československý svaz mládeže (ČSM), armádní vrcholový sport měl být organizován v oddílech s novým názvem DUKLA. Ustavující sjezd ČSTV se konal ve Smetanově síni Obecního domu v Praze za účasti prezidenta Zápotockého. Ten mimo jiné prohlásil, že je nutné věnovat daleko větší úsilí a péči než doposud k získání mládeže do tělovýchovy a sportu a k výchově dorostu. Heslo sjezdu znělo: *Tělovýchovu do nejširších vrstev!* Přesto byly položeny základy také pro rozkvět vrcholového sportu, který se těšil rostoucí státní podpoře a který se v šedesátých letech zvedl z útluhu a dosáhl svých možná největších úspěchů.³⁹

Šedesátá léta byla obdobím vzrůstu národního sebevědomí, což se odehrávalo i na pozadí politických rituálů v metaforách odkazujících k „tělu“. Nejdotaženější vizualizaci těchto metafor představovaly spartakiády. Režim v nich navázal na sokolskou tradici masových tělovýchovných vystoupení a využil ji ke svým účelům. Bezproblémově se hlásil k idejím Miroslava Tyrše a se sokolským hnutím sdílel odpor k soutěžnímu sportu. Československé spartakiády se uskutečňovaly od roku 1955 v pětiletých intervalech (s výjimkou roku 1970) a na rozdíl od sletů je neorganizovalo žádné hnutí, ale vždy ad hoc sestavený spartakiádní štáb pracující pod hlavičkou ČSTV (v roce 1955 pod Státním výborem pro tělesnou výchovu a sport). Nikde jinde na světě se synchronizovaný pohyb cvičenců neprováděl v takovém měřítku a nestal se předmětem tak systematické politické manipulace.⁴⁰

---

³⁹ Tamtéž, s. 39.

⁴⁰ ROUBAL, P.: Jak ochutnat komunistický ráj: Dvojitá tvář československých spartakiád. In: *TÝŽ*, s. 28.

2.3. Sport, obecnost a média

Šíření tělovýchovných ideálů do povědomí veřejnosti by muselo nevyhnutelně selhat, pokud by stát neměl pod kontrolou prostředky masové komunikace. Tato funkce sportu se ovšem rodila postupně a bez prolomení buržoazního monopolu na jeho provozování by se sport nemohl rozvinout za hranice rekreační oblasti života lidí. Před druhou světovou válkou, jak upozorňuje antropolog Georges Balandier, se na sporty včetně fotbalu nahlíželo pouze jako na druh běžné aktivity ve volném čase a hrubě se o nich nediskutovalo. Například „fotbalová horečka“ jako objekt *mediální spotřeby* se zrodila až později.⁴¹

2.3.1. Sport v československých a českých médiích

Komunistický převrat v roce 1948 figuruje jako mezník stvrzující převahu bipolárního vidění světa, které se promítá i do sportu. Režim proti sobě klade dvě vylučující se kategorie: sport rozšířený v kapitalistických zemích na jedné straně a tělovýchovu v tzv. „lidových demokraciích“ na straně druhé. V pouťorovém období se ideologizace sportu projevila nejdříve jednak ve zmiňovaných spartakiádách, jednak v založení periodika *Československý sport* v lednu 1953. V prvních letech jeho existence jej vydával Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport ve Státním tělovýchovném vydavatelství. Zprvu vycházel jako obdeník, později se stal deníkem. Dokladem původního záměru, s jakým byl *Československý sport* založen, je například materiál ÚV KSČ, v němž stojí doporučení zvýšit náklad *Československého sportu* (dosud vycházejícího v nákladu 100 000 výtisků⁴²) těmito slovy: „*Je rozhodně správnější dát takovým čtenářům možnost nákupu Československého sportu, který vcelku správně ukazuje obrovský rozvoj sportu a*

⁴¹ BALANDIER, Georges: *Karneval zdání: Rozprava o řeči*. Praha, Dauphin 2017, s. 24. Termín „mediální spotřeba“ přesto nelze redukovat na jednostranný výklad přenosu informací od médií k publiku. Pippa Norris odmítá názor o jednolitěm vlivu médií na utváření postojů a názorů obyvatel, jak nařikají kritikové masové kultury. Naopak – možnosti mediálního ovlivňování jsou omezeny či spíše vymezeny *zájmy, vkusem a kompetencemi* jednotlivých spotřebitelů náležejících do různých spotřebitelských skupin. Spotřebitelské zájmy mediálního publika se netýkají pouze volby mezi sportem, kulturou, cestováním, módou či politikou. Vliv médií na utváření občanských nebo politických postojů je do značné míry vymezen i volbou příslušného média, jež se děje na základě předem dané politické orientace nebo na základě sociálně kulturního statusu konzumentů/publika. V prostředí každodenního mezi-osobního styku se mediální vkus stává součástí životního stylu, jenž zajišťuje „správně“ zařazení do sociální struktury. Srv. MARADA, Radim: *Kultura protestu a politizace každodennosti*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2003, s. 187-189.

⁴² Pro srovnání: průměrný náklad deníku *Rudé právo* v roce 1958 byl 825 300 výtisků. KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha, Portál 2010, s. 176.

tělovýchovy v Sovětském svazu, u nás i v ostatních zemích lidové demokracie a dobře referuje o důležitých mezinárodních sportovních událostech, zatímco Svobodné slovo a Lidová demokracie jdou po senzacích, obdivují sport v kapitalistických zemích, a tak nepříznivě ovlivňují myšlení mladých zájemců o sport...“⁴³ První část tohoto úryvku uvádí záměr nového tisku klást při informování důraz na rozvoj sportu v lidově demokratických režimech a posílit nacionální prvek v československé sportovní žurnalistice. Druhá část se vymezuje vůči praktikám zavedených titulů, které údajně svojí senzacechtivostí a nízkým zájmem o *opravdové* sportovní hodnoty poskytují špatný vzor mládeži. *Československý sport* se dle uvedeného materiálu měl snažit vyhovět dvěma nárokům: přimět československou mládež inspirovat se sovětským modelem rozvoje tělesné kultury a ukázat jeho přednosti před modelem západním.

50. léta přinesla vedle psaného slova také věhlas rozhlasové a televizní sportovní žurnalistiky. 1. května 1953, v první den pravidelného televizního vysílání, se na obrazovce Československé televize objevila v rámci pořadu *Filmové aktuality* reportáž z cyklistického závodu Praha – Berlín – Varšava, známého jako Závod míru.⁴⁴ O necelé dva roky později se odehrálo první vysílání z přenosového vozu, kdy televize odvysílala přenos z hokejového utkání Praha – Leksand IF hraného na pražské Štvanici, odkud jej komentovali Vít Holubec a Josef Valchář. Po odvysílání dalších přímých přenosů z fotbalu a cyklistiky a rovněž z cvičení první celostátní spartakiády se sportovní přenosy staly trvalou součástí televizního programu. V lednu 1956 uskutečnila ČST první přímý přenos ze zahraničí, když vysílala přenosy ze zimních olympijských her v Cortině d’Ampezzo.⁴⁵ Stejně důležitou stopu zanechaly v historii československé sportovní žurnalistiky rozhlasové reportáže ze sportovních utkání. Mimořádnou tradici má nejstarší pořad Československého rozhlasu vysílaný pod názvy *S mikrofonem za fotbalem* a *S mikrofonem za hokejem*, kde fotbaloví, potažmo hokejoví reportéři v krátkých přímých vstupech zprostředkovávají dění na stadionech v době konání ligových utkání. Údajně se jedná o nejstarší existující rozhlasový pořad v Československu. Vysílal se už začátkem šedesátých let, nelze ovšem dohledat, kdy se vysílal poprvé.

---

⁴³ Cit. dle BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha, Grada 2011, s. 263.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 271.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 273.

V roce 1954 bylo jako podnik ČSTV založeno nakladatelství Olympia, které vydávalo jak knihy, tak sportovně zaměřená periodika, především týdeník *Stadion*. Jeho první číslo, které vyšlo v roce 1953, navazovalo na titul *Ruch v tělovýchově a sportu* vydávaný Československou obcí sokolskou. Od roku 1967 přibyl týdeník *Gól*, který vznikl sloučením odborných měsíčníků *Kopaná* a *Hokej*. Vycházel v moderním evropském formátu dvoubarevně na novinovém papíře. Po nástupu tzv. normalizace se zvedla i jazyková úroveň *Gólu*, neboť v redakci našli uplatnění někteří ze špičkových novinářů nebo komentátorů, kteří z politických důvodů již nemohli dále pracovat v centrálních denících a časopisech.⁴⁶

Celkový počet odejitých československých novinářů na začátku očištného procesu se odhaduje na zhruba 5 100 osob. Obdobím personálních čistek v redakcích československých médií a zániku bezmála dvou stovek ústředně registrovaných periodik po roce 1968 se z medií stává stabilizovaný systém s pevným mechanismem řízení a kontroly.⁴⁷ Do struktury tisku byly v letech normalizace včleněny listy vydávané ČSTV. Vedle *Československého sportu* jako ústředního deníku ÚV ČSTV a týdeníků *Stadión* a *Gól* (a jejich slovenských obdob *Štart* a *Tip*) vycházel ještě čtrnáctideník organizačního a politicko-ideového charakteru *Tělovýchovný pracovník*. Kromě nich vycházely téměř pro každé sportovní odvětví vlastní časopisy, které byly označovány jako odborné či metodické.⁴⁸

Náznaky změny tónu ve sdělovacích prostředích se začaly objevovat v souvislosti s ohlášením politiky „glasnosti“ po nástupu Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka ÚV KSSS. Ve srovnání s Polskem a Maďarskem však byla tato změna v ČSSR velmi nevýrazná. Český úřad pro tisk a informace a Slovenský úřad pre tlač a informácie zřízené na začátku normalizace byly až v dubnu 1988 úplně zrušeny a jejich pravomoci přešly na odbory tisku a informací

---

⁴⁶ Z rozhodnutí Federálního výboru pro tisk a informace došlo také k intenzivní perzekuci zaměstnanců ČST, a to především v reakci na přímý přenos z utkání mistrovství světa v ledním hokeji mezi Československem a SSSR v březnu 1969, po kterém se spontánní oslava vítězství československých hokejistů převrhla v manifestaci proti okupaci. Během oslav se odehrál útok na kancelář letecké společnosti Aeroflot na Václavském náměstí, který patrně zorganizovaly nebo alespoň iniciovaly StB a sovětská KGB. Federální výbor pro tisk a informace obvinil ČST z rozpoutávání protisovětských nálad a nařídil vyloučit z televizního vysílání všechny názory kritizující KSČ a Sovětský svaz. Srv. *tamtéž*, s. 287 a 316.

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 330.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 339.

republikových ministerstev kultury.⁴⁹ Nová mediální legislativa po roce 1989 začala vznikat tím, že z preambule „zákona o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích“ z roku 1966 byla vyškrtnuta formulace o vedoucí úloze KSČ. Novelizací z roku 1990 prohlašoval tento zákon cenzuru za nepřijatelnou a umožnil československým občanům a firmám (včetně zahraničních) vydávat periodický tisk.⁵⁰ S ustavením reklamního trhu se definitivně prosadil trend komercializace médií, což vede v krátké době ke vzniku zábavně orientovaných hudebních rozhlasových stanic, komerčních televizí či bulvárních deníků a časopisů. Předlistopadová periodika buď zanikla, nebo byla v privatizačních procesech převedena do rukou soukromých vydavatelů. V roce 1991 bylo nakladatelství Olympia transformováno na akciovou společnost. *Československý sport* se s rozpadem federace přejmenoval na list *Sport*, jehož výhradním vlastníkem je od roku 2003 švýcarské vydavatelství Ringier.⁵¹

2.3.2. Klub sportovních novinářů: stručná historie

Profesní sdružení s názvem Klub sportovních novinářů (KSN) vzniklo v roce 1923. Prvním předsedou se stal vedoucí redaktor sportovní rubriky *Národních listů* Vilém Heinz a ve své funkci setrval až do roku 1940. Během války klub nevyvíjel činnost, k jejímu obnovení došlo až po osvobození. V červnu 1945 u příležitosti fotbalového zápasu Slavie Praha na hřišti ŠK Bratislava se ze společné iniciativy českých a slovenských novinářů zrodil úmysl vytvořit Klub československých sportovních novinářů. Čeští a slovenští sportovní novináři nadále působili v národních profesních sdruženích, která nicméně svoji činnost vyvíjela ve vzájemné spolupráci. Společnou iniciativou bylo založení ankety Sportovec roku, jejíž první ročník proběhl v roce 1959. Dlouhá léta se čeští a slovenští novináři scházeli na společných seminářích a zpočátku i při vzájemných fotbalových kláních.

V 50. a 60. letech pořádal KSN pro své členy pravidelné schůzky v *Klubu novinářů*. Schůzek se mohl účastnit každý člen. V první části byla na programu klubová agenda, druhá polovina sloužila ke zvýšení informovanosti novinářů formou

---

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 338.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 370.

⁵¹ *Tamtéž*, s. 373.

besed s různými experty, kteří buď hovořili k připravovaným sportovním akcím, nebo si sdělovali své poznatky a zkušenosti z akcí již uskutečněných.⁵² V červnu 1968 se v Praze konal mimořádný sjezd Svazu československých novinářů, který vyslovil podporu politice reformního křída KSČ. Za účasti prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandera Dubčeka delegáti sjezdu jasně deklarovali požadavek garance svobody projevu a legislativního odstranění cenzury. Národní shromáždění přijalo 26. června 1968 novelu tiskového zákona, která cenzuru de facto zrušila.⁵³

V 60. letech vznikla novinářská soutěž Cena Josefa Laufera, kterou finančně dotovaly Svaz novinářů a Literární fond. Porota složená z novinářů a spisovatelů hodnotila jednotlivé práce zveřejněné v tisku nebo odvysílané v rozhlasu a televizi. Tato soutěž se dostala pod politický tlak zvenčí, což se projevilo zejména tak, že novináři, kteří byli špatně zapsaní na ÚV KSČ, se v ní nemohli prosadit. Mediální sféra byla s nástupem normalizace zasažena celou řadou nemilosrdných kroků – odvolávání šéfredaktorů (a vedoucích pracovníků vůbec), stranické pohovory (prověrky) a vylučování, respektive vyškrtávání novinářů z KSČ. Členství v KSN bylo vázané na členství ve Svazu českých novinářů, z něhož bylo v roce 1969 vyloučeno přes 800 členů, převážně s odůvodněním, že v předcházejícím období zastávali názorové pozice „pravického oportunismu“.⁵⁴ U sportovních novinářů vyloučených ze Svazu pochopitelně zanikla i možnost zůstat členy KSN.

KSN dnes každý rok vysílá delegáta na kongres AIPS – Mezinárodní organizace sportovního tisku, jejímž spoluzakladatelem byl v roce 1924 během olympijských her v Paříži český spisovatel a novinář Ondřej Sekora. Dnes AIPS sdružuje okolo devíti tisíc sportovních novinářů ze 160 zemí světa.⁵⁵

---

⁵² *Klub sportovních novinářů ČR* [on-line]. Dostupné z <http://ksn.cz/o-ksn/historie-ksn>, [cit. 2017-05-01].

⁵³ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B.: *Dějiny českých médií*, s. 309-310 (viz pozn. 43).

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 330.

⁵⁵ *AIPS Web Site* [on-line]. Dostupné z <http://www.aipsmedia.com/index.php?page=directory&cod=5> [cit. 2017-05-01].

3. Empirická část

V předchozím oddílu byla rámcově vyložena minulost sportovní žurnalistiky tvořená především daty odkazujícími na vznik významných sportovních periodik, důležité změny ve struktuře médií (zahájení televizního vysílání, zákaz periodik po roce 1968, zánik tradičních titulů a komercializace) nebo založení cechovní organizace hájící zájmy sportovních novinářů. Konkrétní novináři, kteří v této historii účinkovali, dosud zůstávali v anonymitě. Následující oddíl dává slovo nejenom žurnalistům pozvaným do tohoto výzkumu, ale zároveň jejich ústy nechává zaznít i příběhy těch, kteří se o ně již podělit nemohou. Narátoři při vzpomínání na okamžiky, kdy je jejich profese poprvé zaujala, často neopomíjejí vliv legendárních osobností sportovní žurnalistiky. Právě tento okruh vzpomínek tvoří jednu ze čtyř tematických skupin, ze kterých se tento oddíl skládá. Na něj navazuje série postřehů odkazující na zmiňované rozlišení buržoazní/masový sport: renomé jednotlivých sportů se navzájem liší v závislosti na okolnostech, které samotnou oblast sportu často přesahují. Narátoři promluvili také o tom, jak svou profesi vnímali v kontextu restrikcí, které je v jejich práci omezovaly nebo stále omezují. Okolnosti, které nemohli ovlivnit, jim pak přiřkli role, které nepředvídali, se kterými se později ztotožnili anebo na které si naopak nikdy nevykli. Oddíl uzavírá zamyšlení nad silou sportu jako globálního fenoménu a zda jeho stabilní jádro vždy odolá všem pokusům o jeho podřízení mimosportovním účelům.

Níže použité pasáže (psané v uvozovkách a kurzívou) z natočených rozhovorů jsou redigovány a doplněny o kontext, ve kterém zazněly. Tyto pasáže jsou uspořádány tak, aby doložily přítomnost daného názoru nebo zkušenosti ve víceru vyprávění.

3.1. Představení narátorů

Úvod tohoto oddílu stručně představuje profesní život narátorů, jak jej v natočených rozhovorech odvyprávěli. Celkem byly zpracovány vzpomínky a výpovědi osmi narátorů: tři zástupci tištěných médií, tři zástupci rozhlasu a dva zástupci televize. V pozadí historie sportu v československých a českých médiích očima těchto lidí stojí různé životní příběhy. V různých variacích je tak možné sledovat, jak se s během času měnil jejich vztah ke sportu, co pro ně sport znamenal v letech dospívání a co

pro ně znamená dnes, jakých úspěchů ve svém povolání dosáhli anebo jak se vyrovnávali či vyrovnávají s proměnou své profese.

Stanislav Hrabě

Narodil se roku 1960 v Praze v rodině pracovníka rozhlasu a televize. V dětství hrával fotbal, jeho snem bylo stát se mistrem světa ve fotbale za Československo. Od páté nebo šesté třídy tvrdil učitelům, že chce být novinář. Po gymnáziu nastoupil v roce 1978 na Fakultu žurnalistiky, kde většina studentů volila jako svoje zaměření buď sport, nebo kulturu, protože jiné obory nebyly v období tzv. normalizace zajímavé. Studenti žurnalistiky měli jako jedni z mála povinnou praxi: po prvním ročníku studia strávil narátor léto v deníku *Práce*, po druhém ročníku v závodních novinách, po třetím ročníku psal zprávy v Československém rozhlasu. Během posledního ročníku studia psal krátké zprávy pro sportovní redakci ČTK. Po studiích nezačal pracovat jako novinář, ale nastoupil do úřednické pozice na ČSTV a po návratu z vojenské služby začal spolupracovat s časopisem *Gól*, kde byl od roku 1987 zaměstnán jako redaktor. Kupoval si zahraniční sportovní magazíny a v redakci *Gólu* si vydobyl pozici člověka, který dokáže získávat informace o zahraničním fotbale. V otázce svobody psaní domnívá se, že sport měl obrovskou výhodu oproti ostatním rubrikám. Stylistická úroveň textů ve sportovních časopisech navíc stoupala díky příchodu špičkových novinářů, kteří byli po roce 1968 vyhození z jiných redakcí. V časopisu *Gól* vydávaném nakladatelstvím Olympia, z něhož se později stala akciová společnost, pracoval až do roku 1999. Od roku 2001 psal do měsíčníku *Fotbal*, který spadal pod *Deník Sport*. Kvůli konkurenci s magazínem *Hattrick* šlo o neudržitelný projekt, s jehož zánikem narátor poprvé poznal stinné stránky kapitalismu. Od roku 2008 působí jako fotbalový expert v *Deníku Sport*. Sport se podle jeho názoru po roce 1989 nestřetl se společenskou apatií, ba naopak: vzrostla poptávka po otevírání nejrůznějších zasutých a promlčovaných témat. Bulvarizaci sportovního zpravodajství by nazval spíše „vybíráním atraktivních témat“, což bylo zapříčiněno také nástupem internetu. Krátkou dobu působil jako šéfredaktor *Gólu*, čímž vyměnil psaní za shánění peněz. V devadesátých letech začal po rozdělení Československa spolupracovat s francouzským časopisem *France Football*, který kvůli zajímavosti československého fotbalu hledal zahraničního dopisovatele. I přes pokles zajímavosti v posledních letech je oficiálním korespondentem *France*

Footballu de facto dodneška. Vedle redaktorské práce začal spolupracovat s Českomoravským fotbalovým svazem jako historik a statistik, který měl jako předseda pověřené komise na starosti „vyrovnávání se s minulostí“ a vedení oficiálních statistických údajů. Kvůli neshodám mezi ním jako novinářem a tehdejšími vedením s ním byla ukončena spolupráce. Je přesvědčen, že fotbal je obrovský globální fenomén a neexistuje nedemokratický režim, který by do něho nezasahoval. Vzpomíná si, jak se ještě jako předseda Pracovní skupiny pro historii a statistiku zúčastnil semináře na Univerzitě Palackého v Olomouci a oponoval stereotypnímu pohledu na fotbal, přičemž uvedl několik příkladů, kdy fotbal byl nositelem pokrokových myšlenek proti xenofobii, násilí, rasismu a nepřátelství. To podle něho dokazuje, že jazyk fotbalu nikdy nepřestane být srozumitelný na celém světě.

Milan Macho

Narodil se v roce 1947 v Praze v úřednické rodině. Od dětství byl sportovním fanouškem, vystříhoval si články z novin a časopisů a vylepoval si je do kroniky. Vystudoval střední průmyslovou školu a po maturitě pracoval v podniku Tesla Hloubětín. Vedle zaměstnání, které dělat nechtěl, začal spolupracovat jako externí redaktor s regionálním deníkem *Svoboda*. Své původní zaměstnání ukončil, začal obcházet další redakce a v březnu 1968 byl bez žurnalistického vzdělání přijat do deníku *Svobodné slovo*, ústředního tisku Československé strany socialistické. Byl přímým svědkem příjezdu sovětských tanků v srpnu 1968 na Václavské náměstí. Následná vlna prověrek řadové redakce tohoto deníku ušetřila, protože, jak vypravěč podotýká, *Svobodné slovo* byla „opozice proti komunistům se vším všudy“. V roce 1972 odešel do redakce týdeníku *Stadion*. O své práci redaktora před rokem 1989 uvádí, že sekce sportovního zpravodajství se od ostatních rubrik lišila nízkou mírou dohledu a cenzury. Výjezdy na zahraničí sportovní události se uskutečňovaly sporadicky a byly spíše privilegiem redaktorů *Rudého práva*. Na světový šampionát ve fotbale poprvé vycestoval až v roce 1982 do Španělska. Po listopadu 1989 obsadil v redakci *Stadionu* pozici šéfredaktora, jeho kolegové tehdy odkrývali kauzu o státem řízeného dopingu v Československu. Přístup novinářů k těmto tématům se obrátil o sto osmdesát stupňů: začátkem 90. let zažívali novináři pravděpodobně

nejsvobodnější období, jaké pamatuje. S vlivem soukromých vydavatelů na obsah novin se prý tato svoboda znovu vytrácí. Vzpomíná také na stinné stránky polistopadové éry, když se kdysi žádaný časopis dostal kvůli nezájmu veřejnosti do ekonomických problémů a podobně jako dříve populární *Mladý svět* zanikl. V roce 1996 nastoupil jako fotbalový redaktor do deníku *Mladá fronta*. Kvůli časově náročné práci, která byla zapříčiněna závodem o přední umístění mezi českými deníky a vydáváním osmistránkových sportovních příloh, se začal psaní věnovat méně a zapojil se do jiných projektů. V roce 1999 pomáhal zakládat časopis *Hattrick*, kde působil dva roky šéfredaktor. Časopis se potýkal s ekonomickými problémy a zdálo se, že zanikne. Od odchodu z *Hattricku* působí jako novinář na volné noze. Publikuje knihy na fotbalová témata, např. s bývalým fotbalistou Dukly Praha a redaktorem *Rudého práva* Ivo Urbanem napsal knihu medailonů *Zlatý míč* nebo pracoval na memoárech fotbalového trenéra Václava Ježka nazvaných *Trénoval jsem mistry*. Zmiňuje se i o své poslední vydané knize, „fotbalovém thrilleru“ *Fotbal v drápech smrti*. Práce sportovního novináře pro něho byla splněným snem. Považuje za štěstí, že se ke své vysněné práci dostal i bez vysokoškolského vzdělání, které získal až později. Někdy jej prý na okamžik přepadne závist k lidem, kterým se podařilo vydělat na divoké privatizaci v devadesátých letech, a občas lituje, že nešel ve stopách jiných novinářů, kteří ve svobodných poměrech svého řemesla zanechali a zbohatli. Přesto v jeho pocitech převažuje vděčnost za to, že se mu jeho sen podařilo uskutečnit.

Pavel Procházka

Narodil se v roce 1959 v rodině dětského obvodního lékaře. Studoval Gymnázium Na Vítězné pláni, na kterém vyučovali i profesori vyhození v čistkách po roce 1968. Byl hráčem juniorské basketbalové reprezentace Československa a v kombinaci s dobrými výsledky v českém jazyce dospěl k rozhodnutí, že se chce věnovat sportovní žurnalistice. Již během studií na gymnáziu začal docházet jako praktikant do redakce *Československého sportu* na pravidelné nedělní služby. Praxe mu pomohla v přijímacím řízení ke studiu na Fakultě žurnalistiky, která byla politickou školou, ale uměla své studenty na jejich budoucí povolání dobře připravit. Během letních prázdnin studenti docházeli na praxi do redakcí celostátních nebo okresních novin a posléze podle specializace do televize nebo rozhlasu. Po návratu z roční vojenské

služby nastoupil v roce 1983 do Československého sportu jako redaktor. Práce jej bavila a naučila jej dělat zpravodajství „rychle, dobře a kvalitně“. Na stránkách *Československého sportu*, ústředního deníku ÚV ČSTV tematicky převládala vrcholový sport, jedna stránka byla věnována masovému sportu. V roce 1984 se mu podařilo zajistit otištění dvoustránkového rozhovoru s Věrou Čáslavskou, která byla tehdy trenérkou sportovní gymnastiky. Uvolnění cenzury v československém tisku je v jeho vzpomínkách spojeno s nástupem Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka ÚV KSSS. Šéfredaktor *Československého sportu* byl politickým funkcionářem ČSTV, který se neúčastnil redakčních porad, a každodenní tvorba obsahu vydání probíhala bez jeho intervencí. Během listopadových událostí se na stránkách deníku objevovalo i politické zpravodajství a část redakce se změnila v politické redaktory. Ve svobodných poměrech začaly na stránkách deníků *Československý sport* nebo *Mladá fronta* vycházet také texty o perzekvovaných hokejstech v 50. letech nebo o státem řízeném dopingem v 80. letech. S dopingovou kauzou má zkušenosti jeho mladší bratr, který závodil jako atlet, ale přišel o svého trenéra, který odešel ze Střediska vrcholového sportu, protože nechtěl podporovat užívání zakázaných látek. V roce 1991 začal narátor pracovat jako redaktor *Lidových novin*, které sázely na vzdělanější čtenáře a sportovní zpravodajství spíše upozadovaly. Díky zahraničním sponzorům byli redaktori *Lidových novin* prvními, kteří se naučili pracovat s pokročilejšími technologiemi. Této zkušenosti si narátor váží, obecně se však domnívá, že technické vymoženosti neznamenají automaticky vyšší kvalitu textů. Vzpomíná na vstup do KSN, jehož plénum zrušilo novinářskou Cenu Josefa Laufera jako relikv minulého režimu, ale iniciovalo založení ankety *Zlatý míč ČR*. Po roční zkušenosti v *Lidových novinách* se vrátil do Sportu a jako zástupce šéfredaktora byl svědkem jeho privatizace a většího podřízení se vkusu čtenářů včetně jeho bulvarizace. V rámci vydavatelství Ringier byl povýšen na šéfredaktora bezplatných novin *24 hodin*, které byly po třech letech zrušeny rozhodnutím majitele vydavatelství. Poté krátce řídil obdobný projekt vydavatelství Mladé fronty *Sedmička*. V roce 2010 dostal nabídku z časopisu *Hattrick*, který se potýkal s ekonomickými problémy. Dnes je jeho šéfredaktorem. Jistá míra nsvobody podle jeho názoru z médií nikdy nezmizela. V prostředí českého sportu se stále pohybují problematické osoby, ba přímo „symboly korupce“, které do něj finančně přispívají.

Vladimír Drbohlav

Narodil se roku 1953 v Praze, oba jeho rodiče pracovali jako novináři. Velkým sportovním fanouškem byl jeho strýc, o kariéře novináře ovšem v dětství neuvažoval. V letech studií na Gymnáziu Nad Štolou jej zajímala historie, ale vzhledem k tomu, režim začátkem normalizace nechal zavřít obor Historie na Filozofické fakultě, se po maturitě rozhodl pro studium Fakulty sociálních věd a publicistiky. Na univerzitě vedl filmový kroužek v období modernizace televizní žurnalistiky, kdy původní filmový materiál vystřídal televizní magnetický záznam. Jako student na povinné prázdninové praxi se v roce 1971 zapojil do týmu externistů televizního pořadu *Branky, body, vteřiny*, kam jej přivedl tehdejší šéfredaktor Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu Karel Mikyska. Součástí tohoto týmu pak zůstal po celou dobu studií, po vojenské službě se vrátil a začal pracovat nejdříve jako asistent produkce a asistent režie, později jako dramaturg. Kvůli mistrovství Evropy v atletice v Praze na Strahově v roce 1978 dezertoval z vojny a spolupracoval na výrobě televizního přenosu. Zkušenost s řízením celého přenosového okruhu velké mezinárodní sportovní události z něho posléze udělala specialistu na atletické soutěže a mítinky, které patřily k jeho nejoblíbenějším sportovním podnikům. Atletický šampionát v Praze byl milníkem, kterým se klasická česká přenosová škola znovu dostala mezi světovou špičku. Na přelomu 70. a 80. let začal navazovat kontakty s mezinárodním prostředím a pomáhal Československou televizi napojit na výměnnou síť Evropské vysílací unií (EBU), díky níž mohla ČST vysílat zpravodajské materiály z událostí odehrávajících se ve světě. Kromě toho, že se na obrazovce ČST objevoval jako moderátor Branek, bodů, vteřin, založil ještě před uvolněním poměrů v roce 1985 populární pořad *Sport ve světě* (později *Sportovní ozvěny*), který například vysílal sestřihy fotbalových utkání z evropských soutěží, což bylo v té době nevídané. Listopad 1989 si podle vlastních slov prožil důkladně, působil i jako člen stávkového výboru ČST. V roce 1990 se zúčastnil jednání o sloučení Eurovize a Intervize, tehdy dvou vysílacích unií na Západě a v sovětském bloku. Před rozpadem federace narychlo připravoval cyklus vysílání z olympijských her v Barceloně, který měl původně vyrábět štáb Slovenské televize. Od roku 1995 je vedoucím Oddělení mezinárodních přenosů a zabezpečuje nákupy sportovních práv. Dnes se oblast nákupu a distribuce vysílacích práv nachází na rozcestí a další vývoj bude pravděpodobně pokračovat její další komercializací. Díky navázaným

kontaktům se mu pravděpodobně podařilo vyjednat odložení mistrovství světa v ledním hokeji, které se v roce 2004 mělo uskutečnit v České republice, a domluvit přeložení pořadatelství na Finsko. Za velký přínos sportovnímu vysílání ČT považuje výrobu přenosu z mistrovství světa v klasickém lyžování v Liberci v roce 2009. Čtyřikrát odmítl nabídku stát se vedoucím Redakce sportu ČT. Mezi svoje výhody při jednáních se zahraničními partnery počítá i své dlouholeté novinářské zkušenosti a také spolupráci s AIPS – Mezinárodní organizací sportovních novinářů, jejichž kongresů se účastní jako delegát Klubu sportovních novinářů. Tvrdí, že v jeho profesi je křestní jméno Vladimír na celém světě spojováno s příjmením Drbohlav.

Petr Feldstein

Narodil se roku 1943 v Praze v rodině germanisty a překladatele. Lásku ke sportu zdědil po svém otci, který jej bral s sebou na fotbalová utkání Slavie Praha. Poslech rozhlasových reportáží Josefa Laufera z olympijských her v Helsinkách v roce 1952 byl jedním z momentů, které rozhodly o jeho budoucí profesi. Od roku 1965 jako student posledního ročníku studia pracoval jako vedoucí vnitropolitické rubriky v redakci časopisu *Student*, který vycházel ve vydavatelství Mladá fronta. *Student* patřil vedle *Literárních novin* k nejradikálnějším časopisům šedesátých let v Československu. Před srpnovou invazí jako zástupce šéfredaktora vycestoval s několika redakčními kolegy do Mnichova, o této cestě posléze vzniklo několik reportáží, z nichž poslední dvě už nevyšly. Na podzim přešel do časopisu *My '68*, jehož vydávání Mladá fronta s nástupem Gustava Husáka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ zastavila. Feldstein přistoupil na dohodu s ředitelem Mladé fronty, která de facto znamenala, že se stal prvním zaměstnancem propuštěným z tohoto vydavatelství. Po dvaceti letech jej ten samý ředitel jako předseda rehabilitační komise opět rehabilitoval a dokonce mu nabídl zaměstnání. Na startu normalizace uvažoval velice vážně o emigraci, ale noc před plánovaným odjezdem se rozhodl, že zůstane v Československu. V následujících letech vystřídal několik zaměstnání: dělal brigádníka při sčítání lidu, korektora, studnaře, náboráře v divadle. Díky přátelství s Otou Pavlem vznikla polovině sedmdesátých let knížka sportovních povídek, kterou narátor vydal pod jménem svého kamaráda Vladimíra Petříka. V roce 1977 se šťastnou náhodou stal pracovníkem Státního závodiště Praha, později byl dokonce šéfem jeho propagačního oddělení. Na tuto životní etapu vzpomíná jako

na nejplodnější autorské období, kdy kromě textů, které publikoval nejdříve jen pod iniciály a posléze i pod celým vlastním jménem v časopise *Stadion*, vydal i několik překladů biografí slavných sportovních osobností. V roce 1990 nepřijal nabídku na šéfredaktora Redakce sportu, ale jako v minulosti politicky aktivní člověk řekl ano nabídce pracovat na pozici zástupce šéfredaktora Ústřední redakce televizních novin. S touto nabídkou jej oslovil Petr Krul, který byl později odhalen jako agent StB. Po jeho odchodu pracoval jako zastupující šéfredaktor *Televizních novin* až do příchodu nového šéfredaktora Martina Vadase. Vzpomíná na tlak z politických kruhů a přestup do Redakce sportu v roce 1993 vnímal jako „vysvobození“. Začal se podílet na tvorbě dokumentárních pořadů a dokumentárních cyklů se sportovní tematikou jako scénárista či dramaturg (jejich počet se údajně pohybuje mezi osmdesáti až stem). S Josefem Masopustem natáčel televizní film *Generál fotbalových hřišť*, přičemž dostal příležitost stát se i autorem Masopustova životopisu. Psaním knih na sportovní témata si vynahrazuje období dvaceti let, kdy mohl své texty publikovat pouze sporadicky a pod náhradními jmény. V roce 2013 mu Český olympijský výbor udělil Cenu Oty Pavla pro sportovní publicisty. Přestože vždy tíhnul k práci sportovního novináře, různé okolnosti – ať to byl rok 1968, nástup normalizace a nakonec i práce v televizním zpravodajství – způsobily, že se svému řemeslu nikdy nemohl poctivě věnovat. Nyní svůj dluh vůči profesi splácí především svojí publicisticko-literární aktivitou. Svěřil se, že by chtěl napsat ještě jednu knihu o časopisu *Student*.

Miroslav Augustin

Narodil se roku 1958 v Opavě v dělnické rodině. Od čtvrté třídy základní školy měl přání stát se sportovním reportérem. Na doporučení svého známého přestal uvažovat o studiích na Fakultě žurnalistiky a díky vynikajícímu prospěchu se přihlásil na studium práv. Od roku 1985 začal pracovat v právním oddělení Československého rozhlasu již s výhledem na přestup do sportovní redakce. Od tehdejšího vedoucího sportovní redakce dostal slib, že volné místo po Stanislavu Sigmundovi, který se chystal na odchod do důchodu, bude nabídnuto nejlepšímu z externistů. Tento slib jej motivoval k externí spolupráci s redakcí v podobně přípravy drobného zpravodajství a občasných víkendových služeb. V roce 1987 jej Václav Svoboda oslovil s nabídkou volného místa po Antonínu Pečenkovi, kterou bez váhání přijal. Jeho příchod

znamenal první změnu ve sportovní redakci po dvanácti letech. V redakci se zpočátku věnoval přednostně cyklistice, připravoval například reportážní vstupy ze Závodu míru. Za jeden z největších „školení“ pro začínající reportéry považuje pořady *S mikrofonem za fotbalem/S mikrofonem za hokejem*, jehož reportéři zprostředkovávají aktuální dění z fotbalových nebo hokejových stadionů ve formě krátkých vstupů. Na komentátorských stanovištích se zaučoval od legendárního hokejového reportéra Stanislava Sigmunda. Pomohla mu změna režimu v roce 1989, kdy lustrace a důchodový věk byly dvěma faktory, které výrazně promluvily do složení redakce. V roce 1991 dostal nabídku ke spolupráci s Redakcí sportu ČST, kterou přijal. Jako komentátor atletických soutěží a cyklistiky se v roce 1992 zúčastnil olympijských her v Barceloně. Od tehdejšího vedoucího sportovní redakce Karla Tejkala dostal slib, že se v případě zklamání bude moci vrátit zpátky do rozhlasu. Díky této zkušenosti si později uvědomil, že vztahy mezi lidmi pracujícími v rozhlase nebyli nikdy tak špatné jako mezi lidmi v televizi. Přestože neměl špatnou pozici, vrátil se zpátky do rozhlasu a v roce 1993 nastoupil do funkce vedoucího sportovní redakce. Jako šéfredaktorovi mu záleželo na tom, aby v redakci panovaly dobré vztahy a každý redaktor byl se svojí pozicí spokojený. Sám se věnoval pouze atletice a hokeji, všechny ostatní sporty svěřil mladším kolegům. Za vrchol kariéry považuje komentování vítězství českých hokejistů na mistrovství světa ve Vídni v roce 1997, druhým nezapomenutelným zážitkem po něj bylo komentování finálového zápasu hokejového turnaje na olympijských hrách v Naganu o rok později. O půl roku dříve oznámil svůj odchod. Novou výzvu našel ve sportovním sponzoringu, s nímž měl zkušenosti již v rámci zajišťování financí na výjezdy reportérů do zahraničí. Nyní pracuje jako ředitel public relations, ale se sportovní redakcí dále spolupracuje jako externista a podílí se na dramaturgii pořadů *S mikrofonem za sportem*. Tvrdí, že sport měl ve vysílání Českého rozhlasu nevýhodnou pozici v tom, že vždy uzavíral zpravodajskou relaci, v současnosti se sportovní příspěvky ve vysílání objevují častěji. Práce rozhlasového sportovního redaktora podle něj zahrnuje vysoké pracovní nasazení a málo volného času. Za nejhorší považuje natáčení rozhovorů s fotbalisty a hokejisty, zástupci malých sportů jsou k médiím mnohem vstřícnější. Jako komentátor vždy usiloval o to, aby byl spíše uznávaný než známý. Domnívá se, že tento cíl se mu podařilo naplnit.

Aleš Procházka

Narodil se roku 1950 v Praze. Studoval na Střední uměleckoprůmyslové škole a o práci sportovního reportéra nikdy neuvažoval. Aspiroval v první řadě na studium na Filozofické fakultě, kde chtěl studovat obor Dějiny divadla. O jeho novinářské dráze rozhodlo, když po maturitě místo nástupu na dvouroční vojenskou službu vstoupil jako elév do sportovní redakce Československého rozhlasu a od té doby ji de facto neopustil. O rok později byl přijat na Fakultu žurnalistiky a ve třetím ročníku podle své specializace zamířil na rozhlasovou katedru. Externě spolupracoval s redakcí pořadu *Pozor, zákruta!* na stanici *Hvězda*, většinou se ovšem podílel na tvorbě sportovních příspěvků. Po ukončení studií absolvoval roční vojenskou službu, ihned poté nastoupil jako stálý zaměstnanec do Československého rozhlasu. Po Stanislavu Sigmundovi se stal druhým expertem na lední hokej, poprvé vysílal reportáže z hokejových utkání na mistrovství světa v Praze v roce 1978. Na starost dostal také sport pro všechny, který byl mezi ostatními redaktory neoblíbený. Za železnou oponu se dostal poprvé v roce 1982 při výjezdu na mistrovství světa v ledním hokeji ve Finsku, více možností pro cestování na sportovní utkání v zahraničí se podle něho naskytlo až po olympijských hrách v Sarajevu v roce 1984. Po listopadu 1989 stávajícímu složení redakce „došel dech“ a nejstarší a nejdéle sloužící redaktori odešli. Důvodem většiny odchodů byla vyčerpávající a časově náročná práce s mnoha výjezdy a večerními službami. Současné složení sportovní redakce tvořené převážně mladými redaktory ve věku okolo pětatřiceti let se vůbec nepodobá obsazení před rokem 1989. Sportovní redakce si s výjimkou mimořádných událostí vždy žila svým vlastním životem, v poslední době se redakce musí pravděpodobně více přizpůsobovat koncepci vedení Českého rozhlasu. K současnosti rozhlasového vysílání se může vyjádřit už jen z pozice externisty, kterým je od roku 2015. Podle jeho mínění rádiu v poslední době konkurují silní soupeři v podobě internetu nebo televizních kanálů vysílajících sport. Za největší profesní zážitek považuje komentování hokejového turnaje na olympijských hrách v Naganu, ale stejně radostně prý prožíval všechny mezinárodní hokejové turnaje, na kterých český národní tým získal zlatou medaili. Vždy si dokázal vážit i malých sportů a rád se setkával s lidmi, kteří věnovali svoje peníze a energii na sportovní projekty zaměřené na širokou veřejnost. Ještě během studií jej Karel Tejkal, který pracoval v podniku Sportpropag, získal pro externí spolupráci na projektech zaměřených na sport pro

všechny a inspiroval jej k výrobě rozhlasových příspěvků na toto téma. V této oblasti se narátor angažoval asi pětadvacet let, přestože z jednání s oslovenými partnery byl většinou zklamán. Pod křídly Českého olympijského výboru pomáhal organizovat například Plaveckou soutěž měst nebo Školní Zátokovy štafety. Většina těchto projektů nakonec zanikla kvůli nedostatečné sponzorské podpoře. Za celoživotní práci v rádiu i za propagaci sportu pro všechny mu v roce 2014 Český olympijský výbor udělil Cenu Oty Pavla. Jeho zásluhy na poli sportu pro všechny ocenil i Mezinárodní olympijský výbor.

Karel Tejkal

Narodil se roku 1937 v Praze v rodině pekaře. V dětství navštěvoval s otcem utkání pražských fotbalových klubů, v rádiu jej fascinoval legendární sportovní reportér Josef Laufer, s nímž se později setkal osobně. Během studia jedenáctiletky začal spolupracovat s deníkem *Československý sport* jako dopisovatel. Po maturitě začal studovat na tehdejší Filologické fakultě obor Čeština – novinářství v ročníku s řadou později významných novinářských jmen. František Gel, jeden z vyučujících, jej doporučil jako externistu do Československého rozhlasu, se kterým v roce 1957 po prvním ročníku na univerzitě začal spolupracovat. V redakci se jej ujal redaktor Karel Malina. Jako spolupracovník sportovní redakce začal objíždět malé sporty, podílel se na výrobě pořadu *S mikrofonem za sportem* a za natočené příspěvky mu později byly vypláceny honoráře. V roce 1960, těsně před ukončením studia, dostal nabídku stát se zaměstnancem Československého rozhlasu, načež musel absolvovat směnu ve všech redakcích a vyzkoušet si práci v každé z nich. Během pobytu na dvouleté vojenské službě se ve sportovní redakci uvolnilo místo, které vedení bez prodlení obsadilo Luděkem Brábníkem. Další příležitost se mu naskytla na podzim 1967, kdy obsadil místo po Oldřichu Červinkovi, který odešel do časopisu Reportér. Od ledna 1968 prožíval jako zaměstnanec Rozhlasu euforii z uvolnění poměrů. Ve vysílání na pravou míru uvedl příběh tenisty Jaroslava Drobného, který po komunistickém převratu opustil Československo. Kvůli vysílání v srpnu 1968 upadl do nemilosti, a když mu šéfredaktor nabídl vyměnit práci v dosavadním působišti za práci v Ústřední redakci politického zpravodajství a publicistiky, dal výpověď. Od poloviny sedmdesátých let pracoval v podniku Sportpropag, kde měl na starost hnutí neorganizované tělovýchovy *Bud' fit!*. Z této doby vzpomíná třeba na setkání s

bývalým prezidentem Mezinárodního olympijského výboru J. A. Samaranchem. Do rozhlasu si chodil přivydělávat jako režisér pořadu *S mikrofonem za sportem* či jako spolupracovník Redakce pro děti a mládež. V prosinci 1989 se chtěl vrátit jako řadový sportovní redaktor, ale po třech měsících byl ze dne na den jmenován vedoucím redakce. Odmítal se podílet na lustrování svých kolegů a vynášet nad nimi jakékoli soudy. Před odjezdem na olympijské hry v Barceloně v roce 1992 byl po vylustrovaném předchůdci jmenován do funkce šéfredaktora zpravodajství, čímž jeho kariéra sportovního redaktora skončila. Po zániku stanice *Československo* (dříve stanice *Hvězda*) a vzniku stanice *Praha* režíroval pořad *Dobré jitro*. Jako poděkování za tuto práci získal v roce 2007 Cenu Ferdinanda Peroutky. Nejraději vzpomíná na práci rozhlasového externisty během studií a na období 1990-92, kdy těžil ze své autority a jako vedoucímu sportovní redakce se mu podařilo zvednout úroveň sportovního vysílání. Úkolem sportovního reportéra dnes je podle něj vtáhnout posluchače do dění, což vyžaduje i znalost osobnosti sportovce. Tuto dovednost ovládala v historii rozhlasového vysílání pouze hrstka sportovních reportérů. Podle jeho názoru Českému rozhlasu neprospívá, že se odtrhává od své minulosti a zapomíná na odkaz osobností, které rozhlasu obětovaly kus života. Jako příklad zapomenutých osobností uvádí sportovního reportéra Aleše Procházku nebo první sportovní redaktorku v Československu Evu Škutinovou-Křížovou (dříve Dobiášovou).

3.2. Inspirace a autority

Před zahájením rozhovoru odkázal Petr Feldstein na svoji sbírku fejetonů, která v roce 2016 vyšla pod názvem *Dědek na kole*. Feldstein se vzpomínkami vrací do svého dětství, školních let i období posrpnového „plahočení“ po různých podřadných zaměstnáních. Poznává a ironicky komentuje život v Praze a vzpomíná na setkání s různými osobnostmi kulturního života. Následující citace pochází z fejetonu nazvaného *A ty mu to dovolíš?*:

„Náš známý s dýmkou však nebyl jediným z dost širokého okruhu lidí, se kterými jsem se v životě setkal a který mohl být zosobněním parafráze okřídleného výroku nacistického pohlavára: Slyším-li slovo sport, sahám po revolveru... Mnozí si sport oškřivili a oškříví a ti tolerantnější jsou maximálně ochotni k němu sice štítivě

*přístupovat jako k málo pochopitelné, ale s určitým zatnutím zubů především jako k pošetilé zábavě jednoduchých plebejců. A přece jsem přesvědčen, že odpor ke sportu člověka nečiní hodnotnějším. Vidám a vídal jsem na tribunách, a to nemluvím o tenisu, kde je hlavně ze snobských důvodů přítomnost v ochozech a přilehlých kuloárech společensky přímo žádoucí, velké herce, slavné spisovatele i slovnuté hudebníky či výtvarníky. Zažil jsem, i když jen před televizní obrazovkou, naplno a niterně prožívat nervy drásající souboje na hokejovém mistrovství světa básníka Josefa Kainara, staříckého polyhistora Václava Viléma Štecha či ještě staršího a s mnohem menším kouskem života před sebou egyptologa Františka Lexu.*⁵⁶

V jakém prostředí se toto setkání sportu a kultury mohlo uskutečnit nejpravděpodobněji. Odpověď nabízí pohled do biografických údajů v záznamech o rozhovoru. Je to město. Při výčtu faktorů, které měly vliv na rozhodování o profesní orientaci narátorů, téměř nepřekvapuje, že všichni pocházejí z města a s výjimkou Miroslava Augustina se všichni narodili v Praze. Městský život otevíral mladým lidem mnohem pestřejší škálu způsobů trávení volného času, takže aktivní sportování či návštěvy sportovních událostí byly nepopíratelně stabilní součástí životního stylu obyvatel ve městech. Přestože bylo možné se pro sport nadchnout i skrze poslech rozhlasového přijímače nebo četbu sportovní rubriky v denním tisku nebo časopisech, tato média by nikdy nedokázala zprostředkovat jejich příjemcům jakýkoli sportovní zážitek bez předchozí hmatatelné zkušenosti. A právě zde bylo město privilegovaným prostředím a zabezpečovalo neuhasínající styk sportovního fanouška s předmětem jeho zájmu. Ve městech stály zimní stadiony, závodiště, hřiště a kryté bazény. Město bylo domovem fotbalových klubů, tělovýchovných oddílů a dějištěm malých turnajů i velkých šampionátů. Město pořádalo sokolské slety, spartakiády a akce masové tělovýchovy, v Praze znamenaly československé spartakiády setkávání cvičenců přijíždějících ze všech koutů Československa. Zásadním faktorem pak je, že Praha byla také sídlem redakcí jak celostátních deníků jako *Československý sport*, *Rudé právo*, *Mladá fronta*, *Svobodné slovo*, tak i časopisů jako *Stadion*, *Gól* nebo *Lední hokej*. *Československý sport* hrál mezi tištěnými médii roli nejvíce poptávaného titulu se zaměřením na sport. Karel Tejkal působil jako dopisovatel *Československého sportu* v padesátých letech, Pavel Procházka docházel

---

⁵⁶ FELDSTEIN, Petr: *Dědek na kole: Fejetony s ilustracemi Miroslava Bartáka*. Praha, Cosmopolis 2016, s. 48.

v sedmdesátých letech do redakce *Československého sportu* na pravidelné nedělní služby a od roku 1983 v něm pracoval jako redaktor.

Zkušenost dopisovatele *Československého sportu* usnadnila Karlovi Tejkalovi rozhodování o studiu novinářství. Spolupráci tehdy vnímal jako prestižní záležitost. „Začal jsem spolupracovat s deníkem *Československý sport* už jako student gymnázia, tenkrát se to jmenovalo jedenáctiletka. A byl jsem pyšný na to, že jsem měl několik let průkazku dopisovatele i s fotografií, byl jsem zván na výroční konference a měl jsem ten deník každý den zadarmo jako dopisovatel. Bylo tedy jednoduché, když jsme se rozhodovali kam a co, tak jsem chtěl být sportovním novinářem.“⁵⁷

Pavlovi Procházkovi pomohly nedělní služby v redakci *Československého sportu* v tom, že byl – navzdory nevýhodné startovací pozici kvůli svému rodinnému původu – přijat na Fakultu žurnalistiky: „Začínal jsem od počítání tabulek až po krátké referáty. Takže potom, když jsem se vracel z roční vojenské služby, kterou jsem jako absolvent vojenské katedry musel absolvovat, mě v říjnu roku 1983 vzali, a to už jsem věděl o stavu *Československého sportu*. Byla to docela prestižní záležitost, byť finančně to bylo mnohem horší než někde v *Rudém právu*, v *Československé televizi* nebo ve *Svobodném slovu*, protože *Československý sport* byl pod nakladatelstvím *Olympia*. A to byla třetí platová kategorie, takže když jsem nastoupil jako vysokoškolák, tak jsem měl tehdy možná nejvyšší plat nástupní, ten byl 1 900 tehdy československých korun.“⁵⁸

Jedním z kroků na cestě k alespoň částečné profesionalizaci novinářství bylo v 60. letech zahájení vysokoškolského vzdělávání v žurnalistice na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze. V roce 1960 bylo založeno první samostatné univerzitní pracoviště zaměřené mimo jiné na přípravu budoucích novinářů nazvané *Institut osvěty a novinářství* (ION). O pět let později se tento institut změnil na *Fakultu osvěty a novinářství*, která existovala až do roku 1968, kdy se přejmenovala na *Fakultu sociálních věd a publicistiky* (FSVP). Roku 1972 zanikla zřízením *Fakulty žurnalistiky*.⁵⁹ V normalizačním režimu stála řada aspirantů na povolání novináře před volbou mezi kulturou a sportem. Když Stanislav Hrabě odpovídá na

---

⁵⁷ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁵⁸ Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

⁵⁹ BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B.: *Dějiny českých médií*, s. 315 (viz pozn. 43). KONČELÍK, J. – VEČEŘA, P. – ORSÁG, P.: *Dějiny českých médií 20. století*, s. 171 (viz pozn. 42).

otázku, proč se rozhodl pro studium na Fakultě žurnalistiky, vedle subjektivního důvodu (láska k fotbalu a touha zůstat u něj alespoň jako novinář) zmiňuje i objektivní okolnosti: „*My jsme nastupovali na fakultu v roce 1978, což už nebyla úplně ta nejtvrďší normalizace. A dá se říct, že další obory v tom bývalém režimu nebyly nijak zajímavé. Psát o zahraničí – to bylo vychvalování Sovětského svazu a pomlouvání Západu. Vnitro – žádná novinářina, to bylo jenom, že někdo splnil plán anebo tohle. Takže vlastně z toho našeho ročníku byla polovina sportáků a polovina chtěla dělat kulturu. Všichni chtěli psát do časopisu Melodie – ti, co pohrdali námi fotbalisty nebo sportovci – ostatní chtěli dělat sport. Takže z našich ročníků se rekrutovalo hodně sportovních novinářů, důkazem je i ten pan doktor Procházka, spolužák.*“⁶⁰

Vladimír Drbohlav přiznává, že během dospívání o povolání novináře nikdy neuvažoval, jeho hlavním zájmem byla amerikanistika. Ovlivnil jej rok 1968, kdy začal objevovat zákoutí minulosti své rodiny (jeho babička pracovala jako příslušnice amerického Červeného kříže po první světové válce) a toužil svoje zaujetí dále kultivovat jako historik. „*Při maturitě jsem zjistil, že tou dobou zavřeli obor Historie na Filozofické fakultě. No a já jsem šel na historii soudobosti, to znamená na Fakultu sociálních věd a publicistiky, kde byla polovička míst už vymezená pro Leninský svaz mladých, ale polovička ještě byla normální. A já jsem se nakonec udržel mimo jakékoli struktury vlastně až do konce studia. Tam to bylo zajímavé období, kdy jsme se transformovali, kdy jsme přecházeli. No a během toho období, i když jsem, říkám, měl zájem i o jiné oblasti, tak jsem rozhodně nechtěl dělat politickou žurnalistiku, nechtěl jsem za té situace, jaká byla, dělat ani kulturní.*“⁶¹

Objektivní okolnosti sehrály svojí roli i v rozhodování Aleše Procházky, který na kariéru sportovního reportéra v mládí neaspiroval, a ke vhodnému zaměstnání jej mělo nasměrovat studium na Střední uměleckoprůmyslové škole. „*Já mám takový silný dojem, že mě oslovil někdo známý, kdo pracoval v tu dobu v rádiu, a já jsem se toho chopil, protože jinak dostat se na Filozofickou fakultu bylo v tu chvíli téměř nemožné, a pak byla další možnost jít na dva roky na vojnu. Tak to mě tedy ta roční praxe eléva v rádiu byla opravdu daleko milejší než to. A nevím, jak dlouho toto*

---

⁶⁰ Rozhovor se Stanislavem Hrabětem vedl Pavel Rybář, 4. 10. 2016.

⁶¹ Rozhovor s Vladimírem Drbohlavem vedl Pavel Rybář, 10. 3. 2017.

trvalo, než jsem uvažoval tímto způsobem. Že než dva roky v khaki uniformě, tak raději rádio, to myslím, že byl velmi bleskový proces.“⁶²

Ze všech jmen, která jsou se sportovní žurnalistikou neodmyslitelně spjata, je mezi sportovními novináři nejvíce skloňované jméno Josefa Laufera. Tento legendární rozhlasový reportér se narodil roku 1891. Když 3. října 1926 v Praze na Letné tehdy jako mezinárodní sekretář fotbalového klubu Slavia Praha neplánovaně zasedl k mikrofonu a odreportoval první poločas fotbalového utkání Slavia Praha – Hungaria Budapešť, začalo rozhlasové vedení *Radiojournalu* dostávat spousty dopisů s prosbami o další sportovní přenosy.⁶³ Do historie tato událost vstoupila jako první přímá reportáž ze sportovního utkání v Evropě. Laufer se díky nadšeným ohlasům posluchačů nechal přesvědčit, aby v práci sportovního reportéra pokračoval. V roce 1934 vysílal i reportáž finále mistrovství světa v kopané Československo – Itálie. Vzhledem k mnoha zkušenostem s živými vstupy, které od jeho premiéry následovaly, byl pozván k reportování slavnostní návštěvy rumunského krále Carola II. 28. října 1936. Během války nereportoval a k mikrofonu se vrátil až v roce 1945. Lauferův životopisec Karel Malina uvádí, že Laufer se v době Protektorátu živil jako pojišťovací agent, později nádenickými pracemi. Jiná svědectví hovoří o tom, že celou válku prožil za Prahou na venkově v Brdech.⁶⁴

Ačkoli hvězda Josefa Laufera pomasla s poválečným nástupem televize, další generace sportovních novinářů nepopírají, že pro ně byly okamžiky strávené poslechem reportáží Josefa Laufera v řadě ohledů inspirující. Karel Tejkal, nejstarší pamětník těchto reportáží, vzpomíná jak na poslech, tak na osobní setkání s rozhlasovou legendou: „*Tenkrát nás kluky všechny fascinoval Josef Laufer, protože rádio bylo králem domácností, televize neexistovala. A my jsme milovali Josefa Laufera, což u mě šlo tak daleko, že jsem si na toho Laufera začal hrát i na tom fotbale, když jsme stáli na dětské tribuně na Spartě (...) Já jsem si potichu reportoval, kluci mě pak nutili, abych to zkoušel i nahlas.*“⁶⁵ Josefa Laufera klade Tejkal na první místo v žebříčku největších osobností rozhlasového sportu. Když navštěvoval

---

⁶² Rozhovor s Alešem Procházkou vedl Pavel Rybář, 20. 3. 2017.

⁶³ TEJKAL, Karel: Josef Laufer: Rozhlasový reportér. In: ČERNÝ, Tomáš (ed.): *Pozor vysíláme! Dvacet osobností českého rozhlasu a televize*. Praha, Dny české státnosti 2013, s. 26.

⁶⁴ Tamtéž, s. 27.

⁶⁵ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

sportovní redakci Československého rozhlasu jako elév, dostal za úkol dovést Josefa Laufera do studia a natočit jeho příspěvek. *„Tenkrát jsem poprvé potkal Josefa Laufera živého, což byl pro mě neuvěřitelný zážitek. Já jsem vůbec v tom rádiu chodil rád, zdravil jsem i zavřené dveře, neb jsem nevěděl, která slavná osobnost je za nimi. Takže Josefa Laufera jsem potkal ve chvíli, kdy on chodil už jako starý pán (...) už jako důchodce (...) každé pondělí číst takové zajímavosti ze zahraničního sportu. On pracoval v Četce, tak sebral prostě pár zahraničních zpráv a napsal to. Tehdejší kolegové ne zdvořile se k němu chovali a říkali: ‚Hele, přijde dědek Laufer, tak se o něj postarej.‘ Takže samozřejmě pro mě vyznamenání. (...) Šel jsem do vrátnice, dovedl jsem ho do studia, přinesl jsem ten pásek. On říkal: ‚Tak dávej na mě pozor.‘ No jak já můžu dávat pozor na Laufera? Takže když breptnul, tak jsem se mu málem omluvil, že tedy bych prosil, kdyby ještě jednou. Odnesl jsem ten pásek tam, kam jsem měl, a zařadilo se to do vysílání. Ale on se ke mně choval velice dobře a rád vyprávěl – patrně byl rád, že ho někdo ještě poslouchá. Když jsem pak po letech byl na vojně a potřeboval jsem si tam vylepšit pozici, tak jsem ho tam pozval jednou na besedu do útvaru a podobně. Byl to velice příjemný, vzdělaný, na tehdejší poměry až neuvěřitelný pán.“⁶⁶*

Rádio nebylo pouze nositelem instrumentální hodnoty z hlediska snadnějšího přenosu informací, ale neoddělitelně od svých osobností, pořadů a historie tvořilo především generační výpověď. Před příchodem televize, což starší narátoři obzvlášť zdůrazňují, patřil poslech rádia k charakteristickým rysům doby a hlas jeho reportérů se posluchačům nesmazatelně vrýval do paměti. Když Petr Feldstein, pozdější dramaturg České televize, vzpomíná na to, jakou roli hrál v jeho dětství sport, mimo jiné říká: *„Jeden důvod byl ten, že jsem byl velký fanda Slávie, a druhý důvod – nebo prostě impuls spíš než důvod – byly olympijské hry 1952 v Helsinkách, kdy jsem jako osmiletý kluk obdivoval – poslouchal jsem to tehdy v rádiu, protože televize u nás ještě nebyla – a sledoval rozhlasové reportáže především Josefa Laufera.“⁶⁷*

Po Josefu Laueferovi byla v 60. letech pojmenována novinářská soutěž. Aniž by se kdy stalo terčem protestů, ocenění udělované Klubem sportovních novinářů neslo jméno legendárního reportéra až do roku 1989. Po listopadu 1989 tato anketa známá jako Cena Josefa Laufera na přání členů Klubu sportovních novinářů zanikla.

---

⁶⁶ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁶⁷ Rozhovor s Petrem Feldsteinem vedl Pavel Rybář, 27. 7. 2016.

Její zrušení zapadá do logiky revolučních běsů spočívajících v odstraňování starých poměrů. V rámci profese sportovního novináře ocenění podobného významu dnes neexistuje. Milan Macho, v té době člen výboru, motivaci valné hromady KSN k tomuto rozhodnutí příliš neobjasňuje, ale uznává, že obrazoborectví polistopadové éry bylo chybou: „*Byl to [Josef Laufer] rozhlasák naprosto světového formátu – nebo podle nás světového formátu. Byl to funkcionář fotbalové Slavie, která rozhodně nikdy nebyla komunistická. Takže kvůli jeho jménu to nebylo nutné rušit. A přesto ta členská základna řekla, že jim ta soutěž nechybí. Ono to asi nikomu nechybí. (...) Ale byla to prostě hloupost. Tam by prostě jenom stačilo trošku změnit ta kritéria, aby tam žádná tato společenská témata... i když to nebyly jako nějaké politické plagiáty nebo něco takového.*“⁶⁸ Přesto šlo o soutěž, která nebyla přátelská k autorům, kteří se v předcházejících letech politicky „provinili“, jak dokládá vzpomínka Karla Tejkala: „*Já jsem dělal nějaký pořad o horolezcích, který ale bohužel v té době do soutěže Josefa Laufera už nemohl být přihlášen pod mým jménem, ale jako kolektivní dílo sportovní redakce, která akorát věděla, že to dělám, to bylo všecko. Takže možná si mě pamatovali z té doby. Ne možná, ale zcela určitě.*“⁶⁹

Jako spojovací článek mezi nejstarší generací rozhlasových reportérů kolem Josefa Laufera a dnešní generací pamětníků nakonec figuruje osobnost Stanislava Sigmunda. Ten se stal v 50. letech pokračovatelem slavné tradice sportovních reportérů započaté Lauferem. Utkání z hokejových šampionátů a další sportovní akce pak posluchačům Československého rozhlasu přibližoval až do roku 1988. Když Karel Tejkal přišel do sportovní redakce jako student na praxi, poznal Sigmunda jako člověka, který společně s vedoucím Jaroslavem Benešem tvořil výsostně duo, jakési „jádro redakce“. Tejkalova vzpomínka je z roku 1957: „*Druhou osobností tam byl Standa Sigmund, který měl naopak všechny kvality. Uměl dobře mluvit, dobře česky, rozuměl zejména hokeji, ale i fotbalu. A oni dva [Sigmund a Beneš] tvořili vlastně to jádro redakce, takže na všechny zahraniční cesty, olympijské hry, mistrovství světa jezdili oni. (...) Eva Křížová, tenkrát Dobiášová, československá basketbalová reprezentantka, jedna z nejlepších hráček československé historie basketbalové, tam dělala takové psané texty, sloužila noční služby, první noční jsem sloužil právě s ní. A*

---

⁶⁸ Rozhovor s Milanem Macho vedl Pavel Rybář, 13. 11. 2015.

⁶⁹ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

*nedělala práci, která by jí těšila. Oni ji prostě k tomu mikrofonu nepustili, oni si to ti dva chlapci v podstatě propachtovali. Karel Malina, to byl nejhodnější kluk v té redakci v té době – a víc jich tam nebylo – se mě ujal. Ten měl za úkol jediné každý rok jezdit Závod míru, což se pánům dvěma nechtělo, protože to bylo harcování a žádná sláva.*⁷⁰

V roce 1961 se s příchodem nového vedoucího poměry v redakci změnily a Sigmund a Beneš přestali být exkluzivními účastníky velkých sportovních akcí. Sigmund se v redakci udržel i po srpnu 1968, kdy musel své prohřešky odčinit tím, že slíbil novému vedení loajalitu. *„Já jsem prostě ten první večer, co jsme 21. srpna odešli z rádia, poslouchal doma a slyšel jsem Standu Sigmunda, který se mi do té doby jevil, jakoby říkal: Hlavně politiku nechci! „Já si tady dělám hokej!“ Jako nechtěl se umazat. Jak jsme říkali, to je opatrný chlapec, ten nikdy do ničeho nešlápne. A teď jsem ho slyšel. No to bylo neuvěřitelné. Já jsem říkal: „Stando, tebe rozjedou tankem, až tě uvidí!“ To bylo brutální, jedna nadávka vůči Sovětskému svazu za druhou. Brutální: „mongolské hordy“ a podobně. Říkal jsem: No těbůh, ten tomu dává!*⁷¹

Čtveřice sportovních redaktorů – Karel Tejkal, Věra Šťovíčková, Čestmír Suchý a Karel Malina – pak celý srpen neoficiálně vysílala společně s televizními pracovníky ze studia v bývalém kině Skaut. Sigmund patřil ke skupině rozhlasových publicistů, kteří 22. ledna 1969 vydali prohlášení, v němž v souvislosti se smrtí Jana Palacha vyjádřili podporu politickým představitelům pražského jara. O pár dní později rozhodl Federální výbor pro tisk a informace o „okamžitých opatřeních“, mezi které patřilo vyloučení význačných publicistických osobností z vysílání.⁷² Z předsrpnového složení sportovní redakce zbylo jen torzo: jedinými, kteří v redakci pokračovali i za normalizace, byli Karel Malina a právě Stanislav Sigmund. *„Standa dál jezdil na všechny velké akce. Čím to chlapci zaplatili, ať si kdo hledá. Jsou seznamy, tam jsou. Čili něco je to stálo, něco museli slíbit. Takže pak museli dělat i takovou tu práci nesportáckou: někdy jako vysílat První máje a jak máváme soudruhu Husákovi a podobně. To, nad čím se člověku zvedal žaludek, když to slyšel,*

---

⁷⁰ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁷¹ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁷² BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií*, s. 315 (viz pozn. 43).

natož aby to musel do toho vysílání říkat. Takže jejich osud byl pak takový, že dopadli dobře.“⁷³

Aleš Procházka nastoupil do sportovní redakce jako elév v létě 1968 a od Stanislava Sigmunda se zaučoval přímo v terénu. *„Tehdy panoval takový nepsaný zákon, že každý, kdo by tam chtěl pracovat v redakci, tak by měl být způsobilý se chopit buď fotbalu, nebo hokeje v případě potřeby. Fotbalistů tam bylo v redakci víc, byli tam tři. Na hokej tam byl tehdy specialista jeden, Stanislav Sigmund, kterého jsem coby dítě školou povinné slýchával z rádia. Takže to byla pro mě velká autorita a po jeho boku se mi dostalo možnosti se zaučovat v tomto oboru, takže za to jsem byl mnohokrát povděčen, že jsem se do té hokejové minisekce tímto způsobem dostal, protože ten hokej jaksi se později pro mě stal zdrojem mnoha zážitků.*“⁷⁴

Miroslav Augustin se se Sigmundem setkal v roce 1987, kdy nastoupil jako nový zaměstnanec do sportovní redakce. Jeho příchod znamenal první změnu v redakci po více než dvanácti letech. Původně měl obsadit místo v redakci právě po Sigmundovi, který se chystal k odchodu do penze, ale nakonec místo uvolnil Antonín Pečenka, který odešel na lepší hodnocenou pozici v redakci reportérů. *„Standa byl podle mě druhý nejlepší reportér, jaký tady kdy v tom baráku seděl. Ale lidsky nesesedl nikomu. On věděl, že je dobrý. On měl dokonce i cenu, a o tom se myslím může každému jenom zdát, od Ahearna, což byl tehdejší šéf mezinárodní hokejové federace, který mu dal cenu za přínos světovému hokeji. Komentátor, rozhlasový komentátor dostal takovouhle cenu. Ten Standa, prostě s ním se blbě vycházelo. Ale on byl takový typ. Já jsem s ním jel poprvé na hokej se zaučovat do Pardubic na zápas. A říkal mi: ‚Hele, před utkáním neexistuje nějaký chlast, jenom prostě minerálky. A ne abys čtyři hodiny před tím jedl! To nejde prostě!‘ Přijeli jsme na stadion do Pardubic. Já jsem za ním vcupital fakt jako nějaký jeho sluha. A Standa nikam, do restaurace. Sedl si do restaurace, objednal si na tehdejší dobu, v téhle době prostě nejvyhlášenější jídlo, jaké jste mohl v restauraci, lepší restauraci, dostat. To byl kotlet, vepřový kotlet, se šunkou a vejcem a k tomu si dal hranolky. K tomu si dal dvě piva, k tomu si dal dva panáky, utřel si pusku a šel vysílat. Prostě takhle. A předtím mně tvrdil, že alkohol neexistuje.*“⁷⁵

---

⁷³ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁷⁴ Rozhovor s Alešem Procházkou vedl Pavel Rybář, 20. 3. 2017.

⁷⁵ Rozhovor s Miroslavem Augustinem vedl Pavel Rybář, 31. 8. 2016.

Augustin k poměrům ve sportovní redakci dodává, že ačkoli redakci oficiálně řídil Václav Svoboda, skutečným vedoucím byl Stanislav Sigmund. Jeho předností bylo, že na poradách vedoucích redakcí dokázal pro sport vybojovat prostor ve vysílání, o čemž se s ním kvůli jeho povaze nikdo nechtěl hádat. V té době bylo zavedenou praxí, že vedoucí redakce obhospodařoval jenom „velké sporty“, zatímco redakce zaměstnávala i redaktory, kteří se věnovali pouze „malým sportům“. Když Augustin v roce 1993 nastoupil jako vedoucí redakce, tuto praxi změnil a zajistil, aby každý redaktor měl aspoň jeden velký sport, díky kterému má možnost vycestovat do zahraničí.

3.3. „Malé“ a „velké“ sporty

Do jaké míry bylo dělení na „malé“ a „velké“ sporty vytvořené dobou a do jaké míry bylo záležitostí subjektivního vnímání? V socialistickém Československu mohlo dělení na „malé“ a „velké“ sporty plnit stejnou funkci jako dřívější rozlišení na „buržoazní“ a „masový“ sport, které rozvádí Hobsbawm. Zatímco buržoazní sporty se praktikovaly víceméně exkluzivně na amatérské úrovni, masové sporty měly za úkol zvednout prestiž socialistické tělovýchovy. Režim si uvědomoval, že pokud nejsou profesionální týmy sportovců schopné obstát v mezinárodní konkurenci, musí se přízeň davů získávat třeba i výrobou masových akcí, které si navzdory svému amatérskému charakteru získají velkou diváckou popularitu. Takto například dosáhl velké sledovanosti cyklistický Závod míru, nevýznamnější amatérský závod ve východním bloku po roce 1945. Cyklistika se tak posunula do kategorie „velkých“ sportů, přestože profesionální cyklisté téměř neexistovali a českoslovenští závodníci vítězili v Závodu míru jen výjimečně.

Pro většinu novinářů ovšem škála „velké“ – „malé“ sporty nebylo ničím víc než deskriptivním rozlišením. Ze subjektivního hlediska měly nakonec největší hodnotu ty sportovní události, které pro narátory nebyly ztělesněním žádného rituálu. Petr Feldstein vzpomíná, že pro něho bylo nesmírným zadostiučiněním, když po období neustálého střídání zaměstnání byl roku 1977 přijat jako zaměstnanec Státního závodiště Praha. K dostihům si během let vypěstoval velmi hluboký vztah a třináct let trvající období, které strávil v dostihovém prostředí, mu bylo inspirací i pro napsání knihy *Život plný koní*, biografie dostihového trenéra Františka Vítka. „[Psal

jsem] do těch tiskovin toho Závodiště, do těch dostihových programů, dostihových zpravodajů. Ten dostihový zpravodaj byl vlastně časopis, který jsem si tam vymyslel, který – tady je svázaná celá řada těch ročníků – jsem potom řídil a do kterého jsem psal spoustu článků. Tam jsem opravdu vlastně psal – je to paradox – nejvíc, co jsem kdy za svou kariéru napsal, co jsem jako měl možnost psát. Ale samozřejmě když jsem pak zkoušel napsat něco do Stadionu, myslím do časopisu Stadion, tak zase byla taková veliká opatrnost. Ale je pravda, že v té druhé půlce těch osmdesátých let sem tam nějaké věci pod mým jménem mohly vyjít. Někdo to prostě risknul z těch lidí v tom Stadionu a už to jako prošlo.⁷⁶

Časopis Stadion, do kterého nastoupil Milan Macho v roce 1972, patřil k nejpoblárnějším časopisům věnovaným sportu. V éře normalizace už psaní o sportu nečelilo nekompromisnímu tlaku ideologie jako v přecházejících obdobích, byť Stadion i Československý sport vznikly v roce 1953 jako součást programu šíření tělovýchovných ideálů do nejširších vrstev. „Když jsem potom dělal v časopise Stadion, který vydávalo ČSTV, dost se tenkrát v těch sedmdesátých, osmdesátých letech snažili o takový ten sport pro všechny, a tak po nás chtěli, abychom vyjeli na nějakou vesnici, kde si postavili novou sportovní halu, a abychom napsali, že si postavili pro svoje lidi novou sportovní halu. Takže šlo to spíš tímto směrem, ale jinak my jsme byli jako sportáči vcelku v klidu.“⁷⁷

Stejně jako nakladatelství Olympia vydávající časopis Stadion řídil český ÚV ČSTV i podnik Sportpropag, ve kterém se Karel Tejkal po odchodu s Československého rozhlasu podílel na propagaci hnutí neorganizované tělovýchovy *Bud' fit!* Na činnost tohoto podniku přímý ideologický vliv KSČ nedopadal a Sportpropag existoval spíše jako ostrov pozitivní deviace. „My jsme dostávali víc dopisů než Večerní Praha, lidi k nám chodili, my jsme vydávali kalendář akcí, jsme pořádali. To bylo pěkný. Ale ono vadilo, že je to neorganizovaný, že tam do toho neleze ta ideologie. Že právě nemůžou. Nebylo tam nic o Sovětském svazu a o takovýchhle věcech. Ale prošlo to díky statečnosti některých lidí na tom ČSTV, který to dokázali přikrýt a vždycky argumentovali: „No jo, ale podívejte se, kolik lidí jim

---

⁷⁶ Rozhovor s Petrem Feldsteinem vedl Pavel Rybář, 27. 7. 2016.

⁷⁷ Rozhovor s Milanem Macho vedl Pavel Rybář, 13. 11. 2015.

chodí sportovat. Kolik lidí vám plní odznak zdatnosti? Nikdo. A oni mají deset tisíc na, já nevím, Velké kunratické nebo tak. ' Takže v tom jsme byli dobrý. '78

Poněkud konkrétnější obrázek lze získat při analýze obsahové skladby deníku Československý sport. Ten musel ve svém obsahu reflektovat záměr vytyčený stranou. Ačkoli byl oficiálně založen za účelem příznivého „ovlivňování myšlení mladých zájemců o sport“, jak uvádí materiál ÚV KSČ, podle Procházky reálně dostávaly přednost jen ty sporty, které dokládaly rozmach socialistické tělovýchovy. *„Bylo tam osm stran. Převládal tam vrcholový sport. Ale bylo to na bázi ČSTV, protože to byl deník Ústředního výboru Československého svazu tělesné výchovy, takže ten kopíroval politiku. To znamená, že tam byly takzvané olympijské sporty, ty hlavní preferované, což tehdy byly atletika, sportovní gymnastika, plavání, lyžování. A potom další, hlavně tedy kolektivní sporty: fotbal, lední hokej, pak házená, basketbal. A potom to byly menší sporty. To bylo všechno kategorizované. Ty sporty, které nebyly na olympiádě a nebyla možnost získat medaile, a tím pádem prezentovat sílu socialistického sportu, tak ty byly upozaděné, samozřejmě dostávaly méně prostředků a zároveň měly i menší místo v těch novinách.“79* V redakci Československého sportu navíc existovalo organizační oddělení, které se zabývalo masovou tělovýchovou. V něm nejčastěji pracovali bývalí sokolové, kteří objížděli tělovýchovné oddíly a psali o spartakiádách. Jejich práce se rovnala jedné straně novin věnované tomuto úseku. Zároveň, jak připouští Pavel Procházka, vyžadovalo určitý kumšt napsat zajímavý článek o – pohledem redaktorů ostatních oddělení – zdánlivě bezvýznamné akci:

Existovali novináři, kteří se s režimní optikou víceméně ztotožňovali. Spíše než renomé daného sportovního odvětví ve světě považovali za důležitou velikost a význam sportovní akce. Miroslav Augustin vzpomíná, že jako externista sportovní redakce měl zpočátku na starosti sporty menšího významu jako veslování a cyklistiku. *„Já jsem se učil hlavně na cyklistice, protože jsem neměl jiný větší sport, jenom cyklistiku. Takže i ten Závod míru, kterým všichni opovrhují dneska, tak to byla ale věc, která pro českou cyklistiku nebo pro československou cyklistiku znamenala strašně moc, i pro ty závodníky. To nikdo nebral, že tam je nějaký*

---

⁷⁸ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁷⁹ Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

politický balast. To nikoho nezajímalo. To v první řadě pro všechny byl prostě velký sportovní podnik. ⁸⁰

Vladimír Drbohlav, který zakládal televizní pořad *Sport ve světě* (později *Sportovní ozvěny*), se údajně snažil zpravodajské preference, které stranily sportovním událostem v zemích východního bloku, vychýlit ve prospěch opačné strany. „*Pořad, kdy po půlhodině nějakého politického blábolení o tom, jak támhle nezaměstnaní přespávají na Champs-Élysées, naskočil sport a my jsme tam prostě měli možnost normálně použít veškerý ty sportovní materiály, včetně nějakých adventure přechodů Islandu a podobně. Akorát jsme vždycky museli pochopitelně bojovat s nějakou vyvážeností, ale neurázelo mě, když se k tomu dávaly rozumný materiály, když se prostě vzal ze sítě Intervize třeba nějaký atletický mítink z Německé demokratické republiky nebo Sovětského svazu, nebo prostě něco, co bylo rozumně sportovní. Bohužel občas se tam potom brali takové ptákoviny jako, já nevím, liga NDR ve fotbale nebo něco, aby se jenom vyplňovaly minuty. To se mi přece jenom pomalu podařilo zlomit ještě před Gorbačovem. Ale tenhle pořad ve své době byl nesmírně populární.*“⁸¹

Drbohlav musel při nástupu do televize slíbit, že stane členem Socialistického svazu mládeže (SSM). Přání komunistických funkcionářů nikdy nevyhověl (byl pouze členem ČSTV) a počátkem osmdesátých let se stal pro televizní sport takřka nepostradatelným. Navzdory absurdním konkurzům, ve kterých šlo například o obsazení postu komentátora vysílaného na mezinárodní událost, se podařilo udržet profesionalitu Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu ČST byla na vysoké úrovni. Navíc šéfredaktor Karel Mikyska a jeho zástupce Vít Holubec dokázali v šedesátých letech vedení ČST přesvědčit, že přítomnost redaktora na mezinárodní akci typu olympijských her a jeho účast na výrobě přenosu je z hlediska požadované kvality vysílání nesmírně nezbytná. Přestože formálně pracovaly všechny televizní redakce podle pokynů ÚV KSČ, Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu měla řadu úkolů ve své nedělitelné pravomoci. Autonomní systém fungování vládl s určitými odchylkami i v dalších sportovních redakcích a závan nesvobody přicházel spíše nárazově a často byl pouhým letmým odrazem nepředvídatelného vývoje ve světě.

---

⁸⁰ Rozhovor s Miroslavem Augustinem vedl Pavel Rybář, 31. 8. 2016.

⁸¹ Rozhovor s Vladimírem Drbohlavem vedl Pavel Rybář, 10. 3. 2017.

3.4. Novinář a nesvoboda

Existuje několik důvodů k domněnce, že sportovní žurnalistice mohl být ve společnostech reálného socialismu bez obav ponechán určitý autonomní status. Zaprvé, čistky, které probíhaly v redakcích československých médií s příchodem normalizace, se některých redaktorů dotkly tak, že sice byli odstraněni z politického zpravodajství, ale mohli najít uplatnění ve sportovních redakcích, což režim neshledával problematickým – patrně pracoval s domněnkou, že ve sportovní žurnalistice budou ambice bývalých politických komentátorů spolehlivě uhašeny. Zadruhé, každá sportovní redakce měla jiný systém fungování i jiný systém dohledu nad obsahem vydání. Spolu s Federálním úřadem pro tisk a informace byly zřízeny také Český a Slovenský úřad pro tisk a informace, které namísto předběžné cenzury (uplatňované v 50. a 60. letech) obsah novin kontrolovaly následně.⁸² Míra dohledu byla kolísavá: během mimořádných událostí nebo oslav byla důslednější, v reakci na mezinárodní dění v letech 1983–85 (především v souvislosti s bojkotem olympijských her v Los Angeles) bylo do práce redakcí i aktivně zasahováno. Zatřetí, režim chápal sport instrumentálně, byl pro něj vždy nositelem pouze takových hodnot, které se mu sám snažil vštípit. Jelikož nemusela nevyhnutelně reagovat na výzvu společenských rozporů, mohla zůstat sportovní žurnalistika v komunistickém Československu nejméně kontrolovaným novinářským žánrem a díky profesní kvalitě redaktorů se mohla vyhnout podobnému úpadku, jaký v 70. a 80. letech postihl například některá nonkonformní kulturní periodika.

Pravděpodobně z těchto důvodů byla sportovní žurnalistika žánrem, ve kterém se po roce 1968 svádělo nejméně bitev. Bitvy ovšem sváděli samotní redaktori, kteří na nové poměry museli reagovat. Milan Macho nastoupil jako redaktor *Svobodného slova* ještě v období pražského jara, krátce po zimních olympijských hrách v Grenoblu. *Svobodné slovo* byl deník Československé strany socialistické, strany Národní fronty, a podle Macho jeho redaktori tvořili myšlenkovou opozici vůči oficiálním stanoviskům KSČ.⁸³ Sportovních novinářů se to však netýkalo. „*Tak jako byly i na jiných pracovištích, tak na začátku té*

⁸² BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií*, s. 337 (viz pozn. 43).

⁸³ Dokladem této reputace „protikomunistických novin“ je například i o to, že Federální úřad pro tisk a informace ještě v květnu 1989 vydával zprávy, které obsahovaly zjištění typu: „*SvS uveřejnilo /29. 4./ kreslený vtíp bez textu, na němž je zobrazen roh fotbalového hřiště, kde místo rohového praporku je umístěna vlajka se znakem ROH. Jde o netaktní a politicky nežádoucí projev kritizující postavení této nejmasovější společenské organizace NF.*“ Cit. dle *tamtéž*, s. 342

normalizace, někdy 1968, 1969, byly prověrky ve všech redakcích. A asi v těch redakcích těch stranických novin to bylo jako přísnější. U nás v tom Svobodném slově to bylo celkem v pohodě. Naopak já si vzpomínám, že tam každý musel odpovědět na otázku, co říká vstupu sovětských vojsk. Já už si přesně nepamatuju, co jsem řekl, ale prostě vyznělo to blbě vůči vedení strany a státu. A dokonce to bylo tak, že si mě ten šéfredaktor pozval a říkal mi: ‚Hele, takhle když to tam napíšeme, tak bude problém.‘ Takže se jako snažili při těch prověrkách pomoci.“⁸⁴

Petr Feldstein pracoval v době srpnové okupace jako redaktor časopisů *Student* a *My '68*. Změna poměrů po srpnu 1968 na něj dopadla drtivě: stal se první člověkem, který byl propuštěn z vydavatelství Mladá fronta. Feldstein zastával na jaře 1968 ve *Studentovi* funkci vedoucího vnitropolitické rubriky, do níž spadala i sportovní tematika, později působil ve funkci zástupce šéfredaktora a zúčastnil se v té době těžko představitelného výjezdu za železnou oponu. „*Takže jsme se tehdy dokonce od kolegů z Literárních novin dozvěděli, že jestli ty Rusové přijdou, tak že to bude naše vina. Že jsme tam v té svobodné Evropě, v tom Mnichově byli, to bylo tehdy i na tehdejší odvážnou dobu nebo na svobodnou dobu něco naprosto šokujícího. A my jsme z toho napsali samozřejmě několik jako reportáží, z nichž, myslím, poslední dvě části už nevyšly, protože mezitím ti Rusové... My jsme tam byli vlastně poslední týden v červenci, myslím, roku 68.*“⁸⁵

Karel Tejkal odešel po několikaletém období nestability z Československého rozhlasu dobrovolně poté, co mu normalizační šéfredaktor nabídl přestup do Ústřední redakce politického zpravodajství a publicistiky. „*Osudový rok 68 se mi stal taky osudovým, protože já jsem se zamotal do politiky a to hodně. Takže jsem vysílal předtím, vysílal jsem v srpnu a v podstatě jsme to měli tím pádem všichni spočítané. Některým to prošlo, některým ne. Ale já jsem nechtěl, aby mi to prošlo. Byl bych rád zůstal sportovním redaktorem, bohužel jsem musel odejít na vojenské cvičení, taky vážně onemocněl, takže několik let jsem se pohyboval prostě mezi doktory a domovem a tak. A ve chvíli, kdy se zdálo, že už by to mohlo dopadnout dobře – v polovině sedmdesátých let – přišel šéfredaktor, který ale už nebyl ten sekyrník, který to popravoval předtím, a říkal: ‚Podívej se, my víme, že máš škraloup, ale my*

---

⁸⁴ Rozhovor s Milanem Macho vedl Pavel Rybář, 13. 11. 2015.

⁸⁵ Rozhovor s Petrem Feldsteinem vedl Pavel Rybář, 27. 7. 2016.

bychom to přešli, kdybys přestal dělat sport a pomáhal nám dělat politiku.‘ No tak jsem mu dal ještě v noci – v noci jsme se o tom bavili – výpověď.‘⁸⁶

Byli novináři, kteří měli větší „štěstí“ v tom, že jim bylo dopřáno profesně se věnovat pouze sportu a před rokem 1989 byli třeba postaveni před dilema, které spočívalo ve volbě mezi ideovou poslušností a očekávanou čtenářskou popularitou. *„Neříkám, že to byla disidentská činnost, ale přece jenom převést dvoustránkový rozhovor s Věrou Čáslavskou v roce 1984 bylo do jisté míry... a šlo to v době, kdy kovaný šéfredaktor Jaromír Tománek, který byl dosazený ČSTV a stranou a novinám nerozuměl, byl zrovna, myslím, někde na dovolené nebo na služební cestě, tak jsme to tam pustili a mělo to velký ohlas jako mezi čtenářstvem, protože Čáslavská jakoby po roce 1968, kde se angažovala, byla také víceméně v klatbě politické.‘⁸⁷* Podle Procházky chtěl v předgorbačovských osmdesátých letech režim mít pod kontrolou autorství v případě tvorby tendenčního sportovního zpravodajství, na které nasazoval převážně starší generaci zkušených redaktorů. *„Třeba nejodpornější éra, kdy já jsem byl v té redakci, byl rok 1984 a bojkot olympiády v Los Angeles. Ovšem to dostali na starost kovaní soudruzi, to nám mladým ještě nedali na starost. A vím, že to bylo velmi těžké prostě shánět hlasy těch sportovců, kteří byli zničeni, že nemůžou na tu olympiádu jet, na kterou se čtyři roky připravovali a třeba byli favority. A pak říkat, jak je to teda dobře, že se rozhodlo takto, že tam by to bylo těžké a že v Los Angeles by nebylo dobré vystupovat. Tak těch moc se nenašlo, ty se většinou schovávali nebo říkali, že to jako neřeknou. K tomu se většina z nás tenkrát nesnížila, aby tohle zpravodajství dělala.‘⁸⁸*

Deník *Práce* měl směrem ke zpravodajství o zahraničním sportu relativně přísnou politiku, která spočívala v razantním odmítnutí zpráv o západním sportovním dění. Stanislav Hrabě, který v deníku *Práce* absolvoval povinnou praxi po prvním ročníku studia Fakulty žurnalistiky, vzpomíná, že zvláště ceněný byl redaktor, který dokázal sehnat informace o zahraničním fotbalu. *„Ale třeba já jsem spolupracoval s Prací, to bylo zajímavé. Tam nastoupil hlavní zpravodaj v Bonnu (to znamená v hlavním městě zneprátelené Německé spolkové republiky) Cyril Smolík a chtěli atraktivnit sport. Ale nechtěl psát o Západě. Chtěl fotbal, ale ne západní. A pak mě*

---

⁸⁶ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁸⁷ Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

⁸⁸ Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

kluci říkali: ‚Hele, ty to znáš, a podobně. ‚ Naštěstí, já nevím, v roce 1982 bylo Polsko třetí na mistrovství světa, byli tam zajímaví. ‘⁸⁹

Za moment obratu označují narátoři svorně politiku glasnosti, která pravděpodobně přinesla i větší míru tolerance vůči kriticky laděným textům nebo – z hlediska soudobých poměrů – kontroverzním tématům. Důsledky změny kurzu po nástupu Michaila Gorbačova pro práci v československých médiích si přinejmenším píšící redaktoři jasně uvědomovali. Pomalá proměna společenského klimatu směrem k lepšímu a její promítnutí do práce sportovních novinářů se ukazuje být sdíleným pocitem. Dokládá to i vzpomínka Milana Macho, který ještě před listopadem 1989 publikoval text o známé aféře fotbalistů Iva Knoflíčka a Luboše Kubíka, kteří na letním soustředění Slavie Praha v NSR emigrovali. *„Třeba se pamatuju, že byl případ, kdy na zájezdu fotbalistů Slavie emigroval Knoflíček s Kubíkem. A o tom se nesmělo v podstatě psát. A když, tak se smělo vydat nějaké oficiální prohlášení někoho – fotbalového svazu nebo ÚV ČSTV – k tomu, který to odsoudil. A já se pamatuju, že jsem tenkrát o tom případu chtěl napsat. Tenkrát se nějak vrátil Kubík, Knoflíček tam zůstal. Já nevím, jestli vám ten případ něco říká. A já jsem s tím Kubíkem udělal rozhovor, celkem takový docela otevřený, a teď jsem čekal, co bude. Odevzdal jsem ho. A nevím kudy, jakými cestami ten rozhovor potom šel, jestli to někdo někde četl mimo redakci, nebo nečetl, ale ten rozhovor vyšel. Takže to je takový markantní případ. ‘⁹⁰*

Některé efekty vytvářelo sportovní zpravodajství zcela nezáměrně. Již američtí političtí komparatisté vyslovili tezi, že občan se zájmem o nepolitické sociální aktivity je takzvaně „potenciálně aktivním občanem“, zejména tím, že v nepolitických aktivitách získává průpravu pro činnost orientovanou směrem k politickému systému.⁹¹ Přestože varianty překročení této nejasně vymezené hranice mezi politickou a nepolitickou sférou nejsou dopodrobna popsány (mluví se o kognitivních, emotivních a evaluativních orientacích), leccos o těchto motivacích lze pochytit z vyprávění narátorů s aktivnějším přístupem k politice. Petr Feldstein se o sport zajímal už od dětství, ale rok 1968 v redakci časopisu *Student* pro něho byl

---

⁸⁹ Rozhovor se Stanislavem Hrabětem vedl Pavel Rybář, 4. 10. 2016.

⁹⁰ Rozhovor s Milanem Macho vedl Pavel Rybář, 13. 11. 2015.

⁹¹ Srv. VALEŠ, Lukáš: Disent a tzv. opozice na místní úrovni. In: VANĚK, M. (ed.): *Mocní? a Bezmocní? Politické elity a dissent v období tzv. normalizace: Interpretální studie životopisných interview*. Praha, Prostor 2006, s. 265-303.

natolik přelomovým obdobím, že považoval za správné si od sportovní žurnalistiky odpočinout. O bezmála dvacet let později už sport zaujímal stabilní místo v životech lidí zakoušejících normalizační bezčasí. Bezděčně se otevíralo pole pro opoziční kritiku stávajících poměrů. „*Ještě to ten režim dělal tak hloupě, že skrze sportovní zprávy sportovní fanoušci, kteří by jinak Hlas Ameriky neposlouchali, si jej vyslechli včetně těch politických zpráv, protože chtěli vědět, kolik bratři Šťastní zase dali gólů, nebo Nedomanský. Přes to se dostali k té politice a třeba i k nějakému odboji. Protože původně je zajímal jenom sport, třeba ty mladé, žáky deváté třídy nebo studenty gymnázií nebo středních škol, což jako soudruzi tenkrát nedomysleli.*“⁹²

V depolitizovaných poměrech tzv. normalizace mohla i nevině vyhlížející činnost neočekávaně přerůst v otevřenou kritiku systému. Potenciál probudit zájem apolitických mas byl značný a stačilo jen počkat na správný okamžik, kdy jej bude lze využít. Díky profesionalitě začali někteří nacvičovat a sehrávat i jiné role, než jim jejich vystudovaná a posléze vykonávaná profese předepisovala.

3.5. Náhradní role

Uvedené příklady psaní jdoucího proti povoleným normám jsou zajímavé tím, že lze díky nim lépe pochopit práci sportovního novináře v nesvobodném režimu jako každodenně se opakující nutnost volby mezi respektováním režimem stanoveného okruhu témat na jedné straně a cítěnou povinností vůči svému povolání či profesní etikou na straně druhé. Jednoduše řečeno, novinář se často ocitl před volbou mezi „jednáním“ a „trpěním“. Novináři v pozicích řadových redaktorů byli těmi, co pocítovali možná nejvyšší míru odpovědnosti vůči čtenářské, potažmo posluchačské nebo divácké obci, a současně nejnižší míru loajality vůči politické autoritě. O sportu navíc neuvažovali pouze z profesionálního hlediska, ale v první řadě jako o své ryzí zálibě, kterou žádný režim, byť by byl sebevíc utlačující, nedokáže zkorumpovat. O to více se pak u nich objevují pochybnosti, zda se v podmínkách současné předimenzované mediální reality toto řemeslo ještě dá dělat poctivě a zda se jejich přijetí současných pravidel hry nestává pro budoucnost jejich profese spíše destruktivní.

---

⁹² Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

Jinak ale byla profesionalita sportovních novinářů faktorem, který pozitivně působil na jejich využitelnost i během událostí, které sportovní dění upozaďovaly. Sportovní novináři se nezdráhali brát na sebe i další role, které se sportem přímo nesouvisely, a přitom tím své pověsti neškodit. Při výrobě rozhlasových nebo televizních přenosů z nespportovních událostí byla jejich profesionalita zvláště oceňována. U Karla Tejkala však tato okolnost později promluvila proti jeho setrvání v Československém rozhlase. *„Jednak bych se prostě zase dostal mezi lidi, mezi které se mi moc nechtělo. A tam bylo riziko, že prostě – hele, ty jsi sportáček, ale půjdeš vysílat první Máj!‘ To se mně stalo v osmašedesátém, ale šel jsem vysílat přímý přenos příletu Nicolae Ceaușesca v srpnu 1968. No to jsem šel rád a s chutí. Protože ano, řekli: ‚Hele, oni to neuměj, vy sportáči umíte reportáže, půjde Tejkal.‘ To jsem šel rád. No já jsem se bál, aby pak někoho nenapadlo – ‚no když si mohl tohle, tak pojď taky tady.‘ Takže jsem říkal, že radši ne, radši obejít ten kostel.“*⁹³

Vladimír Drbohlav vzpomíná, že jedním z nejcennějších symbolů na poli sportovní žurnalistiky byl pořad Československé televize *Branky, body, vteřiny*, který se vysílal od roku 1956 a jehož zpravodajská část vznikala díky širokému týmu externích spolupracovníků – lidí s jiným občanským zaměstnáním, kteří vyráželi každou sobotu a neděli do terénu za natáčením reportáží. *„Branky, to byl pro mě symbol. To byla věc, která mě přivedla do Československé televize, poněvadž si prostě vzpomínám, jak jsem se vždycky snažil v neděli vrátit na 19:20, abych viděl tu fotbalovou ligu, ty zápasy. Ale to byl fenomén, to jsem nebyl sám, takových nás bylo víc než milion v té patnáctimilionové republice, možná víc než dva miliony. A ten fenomén toho televizního zpravodajství, ten pochopitelně s tím technologickým vývojem se někam posunul.“*⁹⁴ Drbohlav se od roku 1971 podílel na výrobě pořadu jako asistent režie, asistent produkce, později jako dramaturg. Po seznámení s dánským emisarem Evropské vysílací unie (EBU) a prostřednictvím řady dalších kontaktů v zahraničí se v Československé televizi stal jedním z nejkompetentnějších lidí v otázkách mezinárodní výměny obrazových materiálů a zabezpečování mezinárodních přenosů, což se nakonec ukázalo jako nedocenitelná kvalifikace pro práci, která dala zrodit dalším milníkům tvořícím historii českého televizního vysílání. Jako vedoucí Oddělení mezinárodních přenosů působí dodneška. *„A zase*

⁹³ Rozhovor s Karlem Tejkalem vedl Pavel Rybář, 7. 9. 2016.

⁹⁴ Rozhovor s Vladimírem Drbohlavem vedl Pavel Rybář, 10. 3. 2017.

jiná zajímavá zkušenost: Když jsem tady musel začít dělat do papeže, poněvadž takový profesionály, který jsem zažil z vatikánského rozhlasu a televize, s těmi jsem se tedy předtím skoro nepotkal. Když jsem musel, jak tady ty holky zkolabovaly, zabezpečovat koordinaci návštěvy papeže na severní Moravě, tak to teda jsem opravdu naprosto smekl před úrovní a kvalitou těchto jejich televizních pirátů. Každý musel mít nějaký kněžský svěcení a to byli profíci. A jsou dodneška. ⁹⁵

Jiné nečekané role se v listopadových dnech roku 1989 zhostili redaktoři *Československého sportu*. Jak uvádí Pavel Procházka, represivní složky státu od těchto novin mylně očekávali apolitičnost a nezájem o revoluční události. Možná se dokonce Československý sport lépe trefoval do vkusu čtenářů žijících na venkově a byl tak nejspolehlivějším nositelem revoluční myšlenky za hranice Prahy. „*A já si právě pamatuji, že jsme tam ještě s kolegy zakládali v redakci Občanské fórum. A podařilo se nám dostat do těch novin už i ty zprávy politické – a to aspoň v závěru toho prvního revolučního týdne – aby se to dostalo na venkov, protože tenkrát ty noviny – internet samozřejmě nebyl – byly pražské noviny. Tady v Praze se vědělo, o co jde, ale na venkově ne. A třeba StB ty noviny, kde už psali svobodně – Svobodné slovo, Lidová demokracie, částečně Mladá fronta – tak vyhazovali ty náklady, co se tenkrát vozily vlaky. Ale Československý sport, tak to je sport, tak to necháme... A tak to tam chodilo a my jsme to tam dávali, aby veřejnost byla informovaná i mimo Prahu. Což byla taková zajímavá revoluční činnost těch prvních čtrnáct dní, kdy jsme se víceméně změnili v politické redaktory a měli jsme to normálně na straně jedna. Sport byl potlačen, ony vlastně se odkládaly i ty zápasy.*“ ⁹⁶

Naopak Miroslav Augustin přiznává, že se v sametové revoluci nijak neangažoval, ale události roku 1989 měly přesto na jeho postup v rozhlasové hierarchii pozitivní vliv. Po návratu z krátkodobého působení v Československé televizi, kde se jako komentátor zúčastnil olympijských her v Barceloně, zaujal místo vedoucího sportovní redakce poté, co ji opustili dva redaktoři s negativním lustračním osvědčením. „*Tak jsem se vrátil zpátky do rádia a od 1. ledna [1993] jsem tu redakci začal stavět znovu. Byl jsem v blbě situaci v tom, že zaprvé kvůli těm lustracím museli někteří odejít. Zadruhé, rozpadla se federace: to znamenalo, že my jsme potřebovali stejný počet reportérů pro pořady S mikrofonem za fotbalem, za*

⁹⁵ Rozhovor s Vladimírem Drbohlavem vedl Pavel Rybář, 10. 3. 2017.

⁹⁶ Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

*hokejem, protože předtím tam byli slovenští reportéři, teď to dělali jenom Češi. Já jsem tenkrát dělal konkurz, kterého se zúčastnilo asi kolem čtyř set padesáti lidí po celé republice, jak na místa sem do redakce, tak taky na ty zpravodaje nebo na ty reportéry na těch stadionech pro pořady S mikrofonem za sportem.*⁹⁷

Listopadem 1989 ovšem v médiích odstartovalo bouřlivé období a ty, co se do nich vraceli z „vnitřního exilu“, často potkal osud, který všechna jejich očekávání překonával. Optimismus z návratu k milovanému řemeslu v mnoha případech vystřídal zklamání, když sportovní žurnalistika musela uvolnit místo nabídkám na obsazení vyšších funkcí („trafikám“). Dráha sportovního redaktora Karla Tejkala skončila v roce 1993, kdy byl delegován na místo šéfredaktora zpravodajství poté, co byl předchozí šéfredaktor usvědčen jako agent StB, a po zániku federace se stal vedoucím pořadu *Dobré jitro* na stanici *Praha*. Petr Feldstein v roce 1990 odmítl nabídku stát se vedoucím Redakce sportu v Československé televizi. Na podobný střemhlavý vstup do profesionální žurnalistiky tehdy nebyl připraven. O pár měsíců později přišla další nabídka: „*Oslovil mě můj o dva roky starší spolužák z fakulty Petr Krul, který se stal, myslím, v prosinci 89 šéfredaktorem Televizních novin. Tehdy se to jmenovalo Televizní noviny, tak jako se dneska jmenuje zpravodajství TV Nova. No a ten věděl, že už jsem dostal předtím nabídku do sportu na šéfovské místo, a věděl o tom, že jsem odmítl. A on mi volá a říká: ‚Hele, a co kdybys mi šel dělat zástupce do Televizních novin, neboli do politického zpravodajství.‘ Tak jsem říkal: ‚Dej mi týden na rozmyšlenou.‘ A tak jsem zvažoval, jestli jo nebo ne. Já jsem věděl, že jdu do šílené situace. Protože tam furt byli ještě lidi, kteří tam byli z toho předcházejícího období, a teď tam přicházeli noví. Teď to neznamenal, že ti, co tam byli, musejí všichni odejít, i když tak si to vlastně původně všichni představovali. A že ti, co tam teďka přijdou nebo kteří je chtějí nahradit, jsou profesně zdatní nebo podobně zdatní, jako byli oni, nebo víc zdatní. Že to bude prostě šílený galimatyáš, což taky byl. A bylo to tedy to nesložitější období a – nechci říct nejnepříjemnější – ale nejdramatičtější práce, které jsem se kdy zúčastnil.*“⁹⁸

Feldstein nebyl jediný, kdo se ke sportovní žurnalistice (od devadesátých let spíše ke dramaturgii sportovních pořadů) vrátil oklikou. Jak vypráví Vladimír Drbohlav, zkušenosti sportovního redaktora zužitkoval v dynamických devadesátých

---

⁹⁷ Rozhovor s Miroslavem Augustinem vedl Pavel Rybář, 31. 8. 2016.

⁹⁸ Rozhovor s Petrem Feldsteinem vedl Pavel Rybář, 27. 7. 2016.

letech i Ota Černý, který v televizi působil od roku 1969. „*Ota je zajímavá postava. Ota byl legenda. Ota byl skutečně v rámci té party externistů Branek, bodů, vteřin absolutní špička. On se navíc dokázal velmi vhodně zaměstnat, takže si přizpůsobil pracovní dobu, takže se dokázal uvolnit. On byl tím inspektorem na těch kladenských školách, prostě někde si odučil nějaký to základní penzum a měl možnost mít volno. V podstatě se dostal do situace, že přišel v devětašedesátém – před nim vzpomínali ti předchozí, že takhle takovýmhle lidem té skupiny býval pozdější docent Groch z Právnické fakulty, což byl v šedesátých letech prostě takový Ota, který byl nabitý nápady, ale který byl naprosto upozaděný vzadu ještě, poněvadž on jako Slovák se ani neprojevoval, prostě psal to. Sice mu to někdo ještě přeložil, on to pak byl schopný v té češtině nějak naformulovat, ale nikdy v životě se nevyjadřoval. No a Ota pak tady nakonec zvolil tu cestu, která se mu naskytla, politického redaktora. To znamená, najednou se stal zakladatelem žánru, který tady u nás nikdy nebyl. Jo, to, co mu nabídl Petr Krul, moderování těch pořadů, besed s politiky. A tím si vybudoval velmi stabilní a speciální pozici, jenomže na ten sport – když potom z tohoto byl nějakým způsobem už zase po nějaké té jedné dekádě pozvolna odtažen – tak prostě na ten sport nezanevřel, šel na toho tiskového mluvčího, ale pak se do toho vrátil na té úrovni šéfredaktorské.“⁹⁹*

Z hlediska píšících novinářů byla začátkem 90. let žurnalistika nejsvobodnější, a to i v porovnání se současností. Novináři začali psát o dříve tabuizovaných tématech – likvidaci československé hokejové reprezentace v 50. letech, centrálně řízeném dopingu, emigraci a dalších „aférách“. „*Prostě se psalo o všem. Samozřejmě se tam teď připomínalo, já nevím, případ Bubník a Boža Modrý. Prostě se začalo vytahovat z té historie to, o čem se psát nesmělo, takže hrozný hlad. Bican tady začal mluvit o tom, jak to bylo za něj, teď se připomínaly různé aféry, kdy se něco smělo, kdy se nesmělo. (...) Najednou se s tím začalo hýbat. A teď se mluvilo o emigrantech, že jo, vrátil se Kubík a Knoflíček, jak utekli. A další, já nevím, třeba Zdeněk Kliment a tyhle kluci, co odcházeli. Najednou se mohlo mluvit o Kadrabovi normálně – to už se mohlo předtím, ale ne tak nějak... Takže prostě tam, já nevím, dva, tři roky se ta témata udržela, to bylo naprosto v pohodě.“¹⁰⁰ Tento hlad nicméně postupně opadával. Mediální krajinu uchválili soukromí vydavatelé a píšící novináři*

---

⁹⁹ Rozhovor s Vladimírem Drbohlavem vedl Pavel Rybář, 10. 3. 2017.

¹⁰⁰ Rozhovor se Stanislavem Hrabětem vedl Pavel Rybář, 4. 10. 2016.

se novým podmínkám pochopitelně chtě nechtě začali přizpůsobovat. Tady podle Pavla Procházky platí novinářská obec daň kvůli neexistenci cechovní organizace, jakou býval například Československý svaz novinářů, která by bránila svobodnou práci novinářů proti libovůli vydavatelů. „*U nás prostě teď v současné době je to ještě horší. Protože dříve, ať byli třeba němečtí, francouzští nebo švýcarští majitelé Ringieru, tak pro ně to byl byznys, mediální byznys. A cílem bylo vydělávat peníze na médiích. Dneska to není hlavním cílem. To je prostě jenom další PR divize, která plní úkoly, a to si myslím, že je škoda. Pro to srovnání. A tím se dostávám k tomu začátku, že kolikrát mi to připomíná ta osmdesátá léta, i když v úplně jiné formě a s jinými postavami. Ale autocenzura opět existuje. Existuje. A dříve byla třeba politická – to dneska už možná tedy taky díky tomu, že někteří oligarchové jsou členy význačných stran nebo hnutí. Ale je ekonomická cenzura, ta už byla dřív, protože chodili třeba obchodní ředitelé i v Ringieru a spíš nás tedy žádali, ale upozorňovali na to, s kterými podniky a firmami má být uzavřena smlouva, za kolik milionů ročně a tak dále.*“¹⁰¹

Orientace na zisk jako hlavní cíl vlastníků médií začala postupně působit na mediální produkci jako celek.¹⁰² V roce 2008 postihl vlivem ekonomické krize média kvalitativní úpadek, který se projevil v platovém ohodnocení novinářů, propouštění, uskromnění redakcí a poklesu profesní etiky, jež předznamenaly zejména „obchodní“ strategie jako vyhledávání populárnějších témat nebo řešení závažných témat formou velmi blízkou bulvárním listům. Je otázkou, nebo spíše testem obecného vnímání reality, zda tyto symptomy stagnace ohrozí i existenci sportu v jeho současné, pro společnost přitažlivé podobě.

3.6. Konec fenoménu?

V červnu 2006 před zahájením fotbalového mistrovství světa vyšlo nové číslo časopisu *National Geographic*. Obálka s motivem urbanistického pravěku připomínající zaostalost globálního jihu zachycuje detail na asi sedmiletého chlapce v momentě, kdy se mu od hlavy odráží pruhovaný balón. Téma vydání ohlašuje titulek *Why the world loves soccer* (Proč svět miluje fotbal). Toto zobrazování

---

¹⁰¹ Rozhovor s Pavlem Procházkou vedl Pavel Rybář, 11. 12. 2015.

¹⁰² BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B.: *Dějiny českých médií*, s. 379 (viz pozn. 43).

fotbalové kultury, která překonává všechny ostatní jazykové, kulturní a etnografické rozdíly zapadá do logiky globalizace fenoménu – do procesu, jehož cílem je pomocí obrazů a slov učinit tuto svébytnou kulturu co nejkomunikovatelnější. „*Tak jako když si vezmete, tak fotbal i celý sport je neskutečný fenomén. Neskutečný. A k té historii, neznám režim, který by do něj nezasahoval – totalitní. A vůbec nejen komunistický, i západní.*“¹⁰³

Co mají společného metafory jako „fotbalová horečka“, „sportovní svátek“ nebo „spanilá jízda“? Tyto výrazy poukazují ve sportu na prvek nadšení a entusiasmu. Bez existence tohoto prvku by sport jako společenský fenomén nebyl myslitelný. Zasloužilé osobnosti, ať už rozhlasové či televizní, byly vyznamenané různými novinářskými cenami právě za to, že se na výrobě tohoto fenoménu podílely tím, že příjemce mediálního sdělení dokázaly nadchnout. Jejich práce by nikdy neměla takový ohlas a těšila by se mnohem menší prestiží, kdyby o předmětu své práce pouze „informovali“. Prvek nadšení vždy dodával profesi sportovního novináře určitou výjimečnost. V éře normalizace osvobozoval sportovní žurnalistiku od ritualizovaného prostředí, ve kterém fungovala celá mediální produkce. Sportovní novináři, komentátoři a reportéři nejenže používali jazyk, který měl svá vlastní pravidla, jež se pouze omezeně překrývala s pravidly oficiálního jazyka politických rubrik, ale především byli exkluzivními nositeli monopolu na vyvolávání spontánního nadšení, které se vzpíralo veškeré unylosti a uměle udržovaným rituálům. Je zajímavé, že komunistický režim rád využíval schopností například rozhlasových sportovních reportérů, v jejichž řemeslu možná spatřoval poslední záchranu oněch prázdných oslav, a tím i naději na přenos nadšení ze závodů a sportovních utkání na rituály, které už samy o sobě žádné nadšení nevbuzovaly. Grotesknost podobných snah možná nejlépe znázorňuje povídka Miroslava Šimka a Jiřího Grossmanna *Ze zápisníku sportovce*, která ukazuje přepjatost určitého jazykového stylu, pokud je naroubován na nevhodnou situaci. Odmyslíme-li si staromódnost obrátů jako „potýrat tělo“, které by patřily spíše do éry Josefa Laufera, pak celý text vyznívá jako jakási nepovedená reklama na „tělesnou kulturu“ mládeže, která představovala od 50. let jeden z nejužívanějších ideologických konstruktů komunistického režimu. V kontrastu s řemeslem sportovních reportérů vyznívají tato nadšená oslovování mladé generace neobyčejně strojeně.

---

¹⁰³ Rozhovor se Stanislavem Hrabětem vedl Pavel Rybář, 4. 10. 2016.

Nevyhnutelně se nabízí otázka, zda je toto nadšení přenositelné i do současnosti. Několik narátorů se nezdáhalo vyjádřit své obavy ze současného vývoje. Veskrze lze vyjmenovat tři důvody. Prvním z nich je, že sport se čím dál více ocitá v moci sponzorů a rozevírají se nůžky mezi „velkými“ a „malými“ sporty. Specializovaná média věnující se výhradně sportu (nebo dokonce pouze fotbalu) jsou z ekonomického hlediska příliš náročnými projekty a zpravidla fungují pod záštitou velkých nakladatelských domů. Vliv sponzorů se přelévá do mediální sféry například i ve formě zakázkových článků placených bohatými fotbalovými kluby. Bohatí inzerenti mohou promlouvat i do samotného obsahu zejména tištěných médií. Vstup nových technologií znamená i vyšší míru konkurence v oblasti nákupu a distribuce vysílacích práv ze sportovních akcí.

Druhý důvod lze charakterizovat jako redukci sportu na mikrosvět slávy a peněz. Sportovci mají status celebrit a jejich veřejné vystupování se pohybuje na škále od maximální vstřícnosti a profesionality k pocitům nadřazenosti a pohrdání. Narátoři sdílejí pocit, že svět novinářů a svět sportovců spolu komunikují se stále většími obtížemi, a tento pocit se neprojevuje pouze jako obava, ale i jako upřímné rozhořčení. Někteří novináři mohou cítit a cítí oprávněný hněv nad tím, že i zasloužilé osobnosti, které vygenerovala sportovní žurnalistika, mají právo být uznávány jako profesionálové i ze strany sportovců.

Třetím důvodem je trend vytlačování tradičních sdělovacích prostředků novými médii. Zpravodajství, kterému dříve patřily stránky novin, se přesouvá na internet, což má vliv i na práci novinářů, kteří se méně pohybují v terénu a více využívají těchto nově dostupných zdrojů informací. Na druhé straně technické vymoženosti vybízí k bleskovější výrobě mediálního obsahu, přičemž kvalitně zpracovaný článek se stává spíše vzácností. Nová média zasahují i do práce sportovních komentátorů a reportérů, byť zde se zatím nehovoří přímo o úpadku. Odklon publika od sledování televize či poslechu rádia není nevyhnutelný, pokud se tato média budou moci opřít na svoji profesionalitu.

Je dnes při domýšlení všech těchto obav představitelný zánik sportu jako společenského fenoménu? Začíná se psát nová kapitola funkce sportu ve vývoji civilizace? Pokud bychom se přidrželi durkheimovského přístupu a četli proměnu sportu ve strukturách, které jeho projevy determinují, pak se opravdu nezdá, že by v budoucnosti měly být výkony sportovců nebo mužstev předmětem chvalozpěvů a

legend ve stejné míře, v jaké se dnes opěvují sportovní počiny minulosti. Oslavné titulky jsou dnes vyráběné hlavně v redakcích bulvárních médií, zatímco deníky snažící se zachovat si auru serióznosti se těmto bohubíým úkonům vyhýbají. Jakmile však „dobré zprávy“ vystřídají kauzy jako doping, korupce, chyby rozhodčích nebo zhýralost sportovních celebrit, pak se bulvár sportu pojímanému jako společenský fenomén začne vzdalovat: vykřikuje, soudí, věnuje se spekulacím, bere na sebe roli „morálního arbitra“, dává průchod negativním emocím a souběžně s tím likviduje prvek nadšení. Ten je však z hlediska existence tohoto fenoménu konstitutivní. Bez něj zůstává sport nepoužitelný pro budování „zdání společnosti“, pro konstituci kolektivního *my*. Velmi často se dnes různí lidé ohrazují proti spojování sportu a politiky, protože správně tuší, že taková kombinace může být smrtící. Pro správnou „konzumaci“ sportu je třeba si politický kontext odmyslet a umožnit překlenutí veškerých existujících konfliktů.

Povzdechnutí Petra Feldsteina je ideálním ilustrativním shrnutím tohoto rozboru vyhlídek do budoucnosti: *„Netýká se to jenom sportovců, protože já jsem se znal s celou řadou třeba herců a s celou řadou umělců jiného druhu. Musím říct, že mně se prostě zdá, že – a ty sportovce do toho počítám také – to byli takoví úplně normální obyčejní lidé, se kterými byla radost si popovídat, a nebyl to vůbec žádný problém. A že dnes prostě sportovci – ale to se třeba vůbec netýká pana Masopusta, který byl velmi skromný člověk – někteří sportovci současní jsou jaksi pro novináře a o to víc i pro normálního člověka nedostižní, že jsou to v podstatě ikony, které jsou jako trošku odosobněné. Protože jsou bohatí, ti špičkoví, a protože někteří z nich mají dokonce pocit, že jsou něčemu nadřazení. Z tohohle já mám strach, z téhle lidské dimenze, kam to povede. Možná že moje obavy jsou úplně zbytečné. Já jsem se třeba teď s paní Špotákovou velice sblížil, jsme, myslím, dobří přátelé. A ona by měla být určitě jedna z těch ikon. Moje zkušenost s ní je velmi dobrá, ale nemůžu to říct o všech.“*¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ Rozhovor s Petrem Feldsteinem vedl Pavel Rybář, 27. 7. 2016.

Závěr

V reakci na ctižádostivost některých intelektuálů, kteří na sport pohlíží většinou s despektem, přináší tento text několik argumentů, proč má smysl věnovat mu pozornost nejen coby bohulibé kratochvíli i na akademické půdě. Výsledky výzkumu jsou ovšem vždy argumentem rozhodujícím. Poslední část tohoto textu se proto věnuje hodnocení toho, co lze v realizovaném výzkumu považovat za úspěch a kde naopak z hlediska studovaného tématu leží jeho nedostatky.

Ve srovnání s dosavadním stavem bádání se ukázalo, že metoda orální historie předmět historie československé sportovní žurnalistiky jednoznačně obohatila. Výzkum ukázal nadhodnotu, která převyšuje poznání o sportu a mediální kultuře získatelné pouze z obsahové analýzy žurnalistických textů. Oslovení narátoři dokázali upřímně popisovat své motivace a pozadí svých rozhodnutí, uvádět své dojmy, srovnávat minulost s přítomností a předkládat svoji osobní zkušenost ve společenských souvislostech. Právě skutečnost, že několik narátorů ironií osudu překročilo práh sportovní žurnalistiky jak směrem dovnitř, tak směrem ven, dokazuje, že sportovní zpravodajství mělo v Československu renomé, které sportovním novinářům otevíralo dveře i do jiných novinářských odvětví. Vedle obdivu ke sportovcům a sportovním výkonům jsou narátoři schopni tento fenomén v určité míře odmytizovat a podívat se na něj kritičtějším pohledem, anebo si uvědomit, že ať už byly podmínky práce jakkoli složité, rozhodně nebyly složitější než situace kolegů v jiných zpravodajských rubrikách. Pro badatele je povzbudivé, pokud má možnost pracovat s výpověďmi, které jsou podobně bohaté na fakta i dojmy.

Jelikož hlavní orientace předmětu bádání se týkala výhradně sportovní žurnalistiky, není ani poslání tohoto výzkumu příliš ambiciózní. K získání celistvého obrazu mediální oblasti v nedávné minulosti výpovědi starší generace sportovních novinářů stačit nemohou. Výzkum, který se specializuje pouze na jeden z několika novinářských oborů, může sice přispět řadou výsledků, které posunují stav bádání v oblasti určité profese, ale nemůže vygenerovat odpovědi týkající se problematiky médií jako takových. Projekt, který by se chtěl zabývat procesem historického vývoje médií v Československu a České republice, by od badatele vyžadoval položení mnohem komplexnějších výzkumných otázek, než jaké byly zformulovány v úvodu

tohoto textu. Teprve na základě série několika výzkumů analyzujících výpovědi narátorů z řad žurnalistů působících v domácím zpravodajství, zahraničním zpravodajství, publicistice, sportu nebo kultuře by mohl vzniknout širší typologický rámec, v němž by každý úsek tohoto historického vývoje měl svoji jedinečnou charakteristiku. Nepochybně by takto ambiciózní projekt, jehož realizace by se mohla protáhnout i na několik let, vyžadoval účast širšího týmu badatelů i větší objem finančních prostředků. V každém případě by i možnost komparace s výpověďmi dalších žurnalistů zvedla hodnotu svědectví získaných od sportovních novinářů.

Abych se na úplný závěr vrátil k předestřené hypotéze, uvedu ještě jeden důležitý postřeh, který bádání přineslo. Pozornosti historických formalistů by pravděpodobně neunikly podobnosti, které existují mezi výpovědními celky získanými od samotných novinářů a texty tvořícími každodenní mediální produkci. Ve zkratce lze říct, že v obou typech promluv se vyskytují čtyři základní tropy (metafora, metonymie, synekdocha a ironie), které společně tvoří jakýsi „kód“ výpovědi. Zatímco v žurnalistických textech tyto figury nejčastěji fungují jako mediální zkratky, které mají usnadnit či urychlit přenos informace k jejímu adresátovi, v rozhovorech natočených metodou orální historie dokreslují tyto figury postoj vypravěče k vlastní minulosti. Historická díla napsaná profesionálními historiky nejsou zdaleka jediným místem, kde se minulost manifestuje prostřednictvím těchto figur. Je očividné, že se zcela běžně objevují v použitých úryvcích z nahraných rozhovorů. Této figuraci se v životě člověka v podstatě nelze vyhnout: například Lakoff a Johnson mají pojetí metafory, podle něhož „pojem je strukturovaný metaforicky, činnost je strukturovaná metaforicky, a tedy i jazyk je strukturovaný metaforicky.“¹⁰⁵

Mluvíme-li o sportovní žurnalistice, tvoří tyto tropy celý pojmový lexikon, jemuž je relativně snadné porozumět a jehož sdílení je pro jeho uživatele zdrojem radosti a potěšení. Ve sportu téměř neexistují události, které by pro většinu

---

¹⁰⁵ LAKOFF, George – JOHNSON, Mark: *Metafory, kterými žijeme*. Brno, Host 2014, s. 17. Z hlediska epistemologických otázek orální historie je zvláště důležité, že toto pojetí se nachází mimo klasickou dichotomii objektivismus – subjektivismus a nabízí k ní alternativu, kterou označuje jako zkušenostní (experencialistický) mýtus, který umožňuje vytvořit adekvátní filozofickou a metodologickou základnu pro vědy o člověku. V tomto pojetí představuje metafora „způsob, jak částečně komunikovat nesdílené zkušenosti, a právě přirozená struktura naší zkušenosti je onou vlastností, která to umožňuje“.

společnosti byly zavrženíhodné kvůli spojitosti s předchozím politickým režimem. Sportovní fanoušci mají vždy tendenci vzpomínat spíše na to dobré. Na rozdíl od prvoplánových oslav režimu narátoři nehledí na úspěchy českých sportovců jako na podbízivé rituály, ale spíše jako na mimořádné okamžiky, které se staly zdrojem životního optimismu. Používání ustálených slovních obrátů dokazuje, že sport disponoval velmi propracovaným a velmi stabilním lexikonem, který představuje jakési společné vlastnictví sportovců, novinářů a podporovatelů, takže obraty jako *prožívat Bělehrad*, *vysílat Branky* nebo *komentovat Nagano* zůstávají navzdory generačním propastem dobře srozumitelné i po desítkách let. Tím, že odkazují k událostem spojeným s pozitivními emocemi, o kterých je takřka zakázáno mlčet, zůstávají tyto obraty nemazatelně zapsané v kolektivní paměti. Jejich připomínáním se z nich stává symbolická řeč použitelná při slavnostních příležitostech. Zdali se jednou toto neustálé opakování samo nestane druhem rituálu a nedospěje do kritického bodu, kdy tato řeč ztratí pro většinu společnosti svoje kouzlo, zůstává prozatím nezodpovězenou otázkou.

Seznam literatury

- ANDERSON, Benedict: *Představy společnosti: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha, Karolinum 2008.
- BALANDIER, Georges: *Karneval zdání: Rozprava o řeči*. Praha, Dauphin 2017.
- BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha, Grada 2011.
- BORLAND Katherine: 'That's Not What I Said': Interpretative Conflict in Oral Narrative Research. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.): *The Oral History Reader*. London, Routledge, 2002, 320-332.
- CUTLER III, William: Accuracy in Oral History Interviewing. In: *Historical Methods Newsletter*, roč. 3, č. 3 (1970), 1-7.
- ELIAS, Norbert – DUNNING, Eric: *Sport et civilisation: La violence maîtrisée*. Paris, Fayard 1994.
- FELDSTEIN, Petr: *Dědek na kole: Fejetony s ilustracemi Miroslava Bartáka*. Praha, Cosmopolis 2016.
- GRELE, Ronald J.: Movement without aim: Methodological and theoretical problems in oral history. In: PERKS, Robert – THOMSON, Alistair (eds.): *The Oral History Reader*. London, Routledge, 2002, 38-52.
- HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha, Portál 2005.
- HOBSBAWM, Eric J.: Mass-Producing Traditions: Europe, 1870–1914. In: HOBSBAWM E. J. – RANGER, Terence (eds.): *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press 1999, 263-307.
- HOBSBAWM, Eric J.: *Národy a nacionalismus od roku 1780: Program, mýtus, realita*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2000.
- CHARTIER, Roger: *On the Edge of the Cliff: History, Language, Practices*. Baltimore, The Johns Hopkins University Press 1997, 132-144.
- IGGERS, Georg G.: *Dějepisectví ve 20. století: Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2002.

- KOHÁK, Erazim: *Domov a dálava: Kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. Praha, Filosofia 2009.
- KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha, Portál 2010.
- LAKOFF, George – JOHNSON, Mark: *Metafory, kterými žijeme*. Brno, Host 2014.
- MARADA, Radim: *Kultura protestu a politizace každodennosti*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2003.
- RITCHIE, Donald A.: *Doing Oral History*. New York, Oxford University Press 2014.
- ROUBAL, Petr: *Československé spartakiády*. Praha, Academia 2016.
- ROUBAL, Petr: Jak ochutnat komunistický ráj: Dvojitá tvář československých spartakiád. In: *Dějiny a současnost: Kulturně historická revue*, roč. 28, č. 6 (2006), 28-31.
- SMETANA, Vít: Tvrdě proti primadonám: Proměna československého sportu v 50. letech. In: *Dějiny a současnost: Kulturně historická revue*, roč. 28, č. 6 (2006), 36-39.
- TEJKAL, Karel: Josef Laufer: Rozhlasový reportér. In: ČERNÝ, Tomáš (ed.): *Pozor vysíláme!: Dvacet osobností českého rozhlasu a televize*. Praha, Dny české státnosti 2013, 21-32.
- VALEŠ, Lukáš: Dissent a tzv. opozice na místní úrovni. In: VANĚK, Miroslav (ed.): *Mocní? a Bezmocní? Politické elity a dissent v období tzv. normalizace: Interpretační studie životopisných interview*. Praha, Prostor 2006, 265-303.
- VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha, Fakulta humanitních studií UK v Praze – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2011.
- WEBER, Max: *Metodologie, sociologie a politika*. Praha, Oikoyomenh 2009.
- YOW, Valerie R.: *Recording Oral History: A Guide for the Humanities and Social Sciences*. Walnut Creek, Altamira Press 2005.

Elektronické zdroje

AIPS Web Site [on-line]. Dostupné z

<http://www.aipsmedia.com/index.php?page=directory&cod=5>, [cit. 2017-05-01].

Klub sportovních novinářů ČR [on-line]. Dostupné z <http://ksn.cz/o-ksn/historie-ksn>, [cit. 2017-05-01].

KOLÁŘ, František – ROUBAL, Petr – WAIC, Marek: *Vlasti služ, tělo tuž*.

Historie.cs – Česká televize [on-line]. 23. 10. 2010. Dostupné z

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1308683-vlasti-sluz-telo-tuz>, [cit. 2017-05-01].

The RESPECT Code of Practice for Socio-Economic Research [on-line]. Dostupné z http://www.respectproject.org/code/respect_code.pdf, [cit. 2017-05-01].

Seznam použitých zkratek

AIPS	Mezinárodní organizace sportovního tisku
ATK	Armádní tělovýchovný klub
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSSR	Československá socialistická republiky
ČST	Československá televize
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy
ČT	Česká televize
ČTK	Československá tisková kancelář
DTJ	Dělnická tělocvičná jednota
EBU	Evropská vysílací unie
FSVP	Fakulta sociálních věd a publicistiky
ION	Institut osvěty a novinářství
KGB	Výbor státní bezpečnosti SSSR
KSČ	Komunistická strana Československa
KSN	Klub sportovních novinářů
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
NF	Národní fronta
NSR	Německá spolková republika
ROH	Revoluční odborové hnutí
SSM	Socialistický svaz mládeže
SSSR	Sovětský svaz
StB	Státní bezpečnost
SvS	Svobodné slovo
ÚV	Ústřední výbor